Priprava darova u Euharistiji

Petras, Agata

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:304306

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-19**

Repository / Repozitorij:

Repository of the Chatolic Faculty of Theology

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

PRIPRAVA DAROVA U EUHARISTIJI

Diplomski rad

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Zvonko Pažin

Student:

Agata Petras

Đakovo, 2018.

Sadržaj

SAŽETAK 3

SUMMARY 4

UVOD 5

1. ŽRTVENI DAROVI U SVETOM PISMU 7

1.1. Stari zavjet 7

1.1.1. Žrtve 7

1.1.2. Duhovne žrtve 9

1.2. Novi zavjet 9

1.2.1. Duhovna žrtva 9

1.2.2. Posljednja večera 11

2. ŽRTVENI DAROVI U EUHARISTIJI CRKVE 12

2.1. Prva Crkva 12

2.2. Kasniji razvoj 13

2.3. Tridentski misal 16

2.4. Drugi vatikanski koncil 18

3. ODREDBE ZA OBRED PRIPRAVE DAROVA PREMA VAŽEĆEM MISALU PAPE PAVLA VI. 20

3.1. Općenito o obredu priprave darova 20

3.2. Materija potrebna za obred priprave darova 21

3.2.1. Posuđe koje se koristi u obredu priprave darova 21

3.2.2. Kruh 22

3.2.3. Vino i voda 24

3.2.4. Tamjan 26

3.2.5. Drugi darovi 26

3.3. Forma obreda priprave darova 28

3.3.1. Molitve 28

3.3.2. Darovna pjesma 30

3.4. Geste 31
3.4.1. Geste predsjedatelja slavlja pri pripravi darova 31
3.4.2. Stav puka 33
4. DUHOVNE ŽRTVE VJERNIKA U EUHARISTIJSKOJ ŽRTVI 34
4.1. Žrtveni karakter priprave darova 34
4.2. Sudjelovanje vjernika 36
ZAKLJUČAK 39
LITERATURA 41

SAŽETAK

U ovom radu donosimo obred priprave darova kojim započinje drugi dio svete mise, euharistijska služba. Tema je obrađena najprije kroz biblijski aspekt, potom kroz povijesni aspekt, pa praktično-liturgijski aspekt te na posljetku i kroz aspekt današnjih obreda koja je još uvijek pod velikim utjecajem Drugog vatikanskog koncila. Iz biblijskog aspekta ukratko otkrivamo mentalitet starozavjetnog doba, ondašnje shvaćanje žrtve te proročke opomene krivog shvaćanja i pristupa, dok u Novom zavjetu otkrivamo sam izvor obreda u izvještajima s Posljednje večere kao i ostvarenje duhovne žrtve o kojoj su govorili starozavjetni proroci, a sve to po Isusu Kristu. U povijesnom dijelu otkrivamo kako se obred razvijao kroz razdoblje prve Crkve, u sljedećih 15 stoljeća, što je novoga Tridentski koncil donio sa misalom pape Pija V. te kako je Drugi vatikanski koncil pojednostavio dotadašnji obred misalom Pavla VI. stavljajući naglasak više na duhovni pristup. Praktično-liturgijski aspekt donosi pojedinosti u obredu i njihova pojašnjenja, posebno obrađuje svu potrebnu materiju za obred, a potom i forme, tj. molitve obreda. Na posljetku se osvrćemo na nauk Drugog vatikanskog koncila koji je posebno naglašavao sudjelovanje u obredu sužrtvovanjem s Kristom, odnosno, prepuštanje vlastitog života volji Božjoj kao pravo bogoštovlje o kojem su govorili još starozavjetni proroci.

Ključne riječi: euharistijska služba, žrtva, priprava darova, Posljednja večera, misal, duhovno bogoštovlje

SUMMARY

The preparation of gifts in the liturgy of the Eucharist

In this thesis, we will write about the preparation of the gifts, which is the initial part of the liturgy of the Eucharist. We have approached this topic through a few different aspects: the biblical aspect, the historical aspect, the practical-liturgical aspect, and finally the aspect of contemporary rites that are still under a great influence of the Second Vatican Council. The biblical aspect will briefly cover the mentality of the Old Testament times, people's understanding of the sacrifice and the prophetic warnings of misunderstanding and misinterpreting, while in the New Testament we learn about the source of the rite through the reports from the Last Supper, as well as the realization of the spiritual sacrifice which the Old Testament prophets talked about, all of it according to Jesus Christ. The historical aspect will cover the development of the rite through the period of the first Church, then over the period of the next 15 centuries, it will cover the innovations brought about by the Council of Trident and the Missal of pope Pius V., as well as show how the Second Vatican Council simplified the former rite through the Missal of Paul VI, which emphasizes the spiritual approach. The practical-liturgical aspect will cover the details of the rite, as well as explanations of its part, it will cover all of the necessary material for the rite, and finally the form of the rite, or more precisely the prayer of the ceremony. Finally, we will write about doctrine of the Second Vatican Council which puts a great emphasis on participation in the rite by co-sacrifice with Christ, or more precisely, surrender of your life to God's will as a sign of real worship, as written about by the prophets of the Old Testament.

Key words: The liturgy of the Eucharist, sacrifice, preparation of the gifts, The Last Supper, Missal, spiritual worship

UVOD

Sveta misa može se podijeliti na nekoliko načina, no osnovna podjela bi glasila: služba Riječi i euharistijska služba. Naime, euharistijska služba započinje upravo obredom priprave darova koji će se u ovome radu sagledati kroz nekoliko aspekata. Ovo mjesto mu pripada zbog njegova praktičnog značaja: ni žrtva ni gozba nisu moguće ako se ne osiguraju tvari za žrtvu.

U prvom dijelu rada razrađuje se biblijski aspekt ovoga obreda, točnije njegova povezanost sa žrtvom i njezinim značenjem, ali se pritom ne izostavlja vid duhovne žrtve. Jasno će se naznačiti kakav stav se traži i kakva povezanost mora biti između izvanjske i duhovne žrtve, pri čemu će se posebno obratiti pažnja na starozavjetne proroke i novozavjetnog velikog proroka Isusa Krista. Posebno se iznose sve vrste obreda priprave i prinosa darova najprije u Starom, a potom posebno i u Novom zavjetu kroz Vazmeno otajstvo. No, u oba zavjeta naglašeno je samo jedno, a to je ispravan stav kojem nas Isus uči u Getsemanskom vrtu: potpuno predanje Očevoj volji. Tu je osobito važno osvrnuti se na izvještaje o Posljednjoj večeri u kojima postaje jasno zašto baš kruh i vino bivaju darovi za prinos.

U drugom dijelu donosimo povijesni razvoj obreda priprave darova. Od prve Crkve je poznat običaj da vjernici sami donose darove za prinos te tako doslovno sudjeluju i na materijalan način što danas nije slučaj, ali svakako ostaje primjer kojemu se teži. Potom su se postupno dodavale darovne molitve, potom procesije s darovima što je vodilo sve većoj raskoši, da bi na kraju završilo u ekstremu zbog čega se obred na kraju sveo na ono što danas imamo: puk daje samo novac za siromašne i crkvu. Sljedeće promijene uveo je Tridentski koncil sa misalom pape Pija V. koji opisuje svaku ulogu prisutnu u ovom obredu te svaki pokret i molitvu koje je važno zapaziti. No, potom ćemo se osvrnuti i na promjene koje je 400 godina kasnije uveo Drugi vatikanski koncil te na taj način značajno pojednostavio cijeli obred i stavio sasvim drugi naglasak s obzirom na prijašnju praksu, što se zadržalo sve do danas.

U trećem dijelu prikazat ćemo cijeli obred prema misalu pape Pavla VI. koji vrijedi i danas. Detaljno ćemo se pozabaviti redoslijedom koji je propisan, od priprave stola, do priprave samih darova. Najprije ćemo se osvrnuti na materiju obreda krenuvši od posuđa koje je također doživljavalo svoje promjene tijekom povijesti, pa same tvari kruha i vina čija se forma mijenjala, itd. Vidjet ćemo kako je jasno propisano i od čega se

tvari moraju sastojati, te koja je simbolika npr. kvasca ili miješanja vode s vinom, te koja je uloga tamjana u obredu. Potom ćemo obraditi formu obreda, tj. molitve koje se mole prilikom priprave darova kroz povijest, pa sve do danas, ali i pjesme koje mogu biti zamijenjene i šutnjom. Kratko ćemo se osvrnuti na geste i predsjedatelja slavlja i puka, koje su specifične samo za ovaj obred.

U posljednjem, četvrtom dijelu ćemo detaljnije obrazložiti stav koji je potrebno zauzeti pristupajući obredu priprave darova imajući na umu što se u njemu događa i na koji je način povezan s ostalim dijelovima svete mise. Tu je neizmjerno važnu ulogu odigrao Drugi vatikanski koncil koji je uporno naglašavao važnost sudjelovanja svih vjernika.

1. ŽRTVENI DAROVI U SVETOM PISMU

Prije nego što počnemo govoriti o pripravi žrtvenih darova u euharistiji, pogledat ćemo značenje žrtve i duhovne žrtve u Starom i Novom zavjetu.

1.1. Stari zavjet

1.1.1. Žrtve

Pojam žrtva može se gledati na dva načina. U religioznom smislu ona znači dar božanstvu te unutar tog poimanja razlikujemo paljenice, ljevanice, očisnice, pomirnice i zahvalnice. Drugi način uporabe pojma žrtve je u prenesenom značenju, a to je odricanje radi neke plemenite svrhe.[1] Gledajući u kontekstu povijesti religija, žrtva označava obredni čin kojim se božanstvu prinosi žrtveni dar ili prinos, bilo predmet, bilo ljudi, bilo biljke ili životinje. To je temeljni oblik religioznosti, najvažnija kultna radnja koju su prakticirali svi narodi kroz povijest. Žrtva je oduvijek podrazumijevala osobu (svećenika), mjesto (oltar), obred i žrtveni pribor te stav darovanja božanstvu nečeg od sebe. Jednako tako se oduvijek smatralo da se na taj način ulazi u zajedništvo s božanstvom. S obzirom na predmet, žrtvu dijelimo na ljudsku (tijelo ili duša) ili supstitucijsku, krvnu ili nekrvnu, vanjsku ili unutarnju (duhovnu). Kakva god bila, cilj je žrtveni dar uništiti djelomično ili u cijelosti kako bi se označila neopozivost.[2] To je podrazumijevalo i ubijanje, bilo ljudi, bilo životinja. Valja, međutim, naglasiti da Stari zavjet osuđuje ljudske žrtve koje su bile prisutne u okolnih naroda.[3]

Njome se najčešće pokušava udobrovoljiti Boga kako bi se izbjegla kazna zbog počinjenog grijeha, tako da se žrtva često povezuje i sa zadovoljštinom koja pak predstavlja ublažavanje ili uklanjanje božjega gnjeva. No za Bibliju je žrtva dar Bogu za uspostavljanje zajedništva i očišćenje od grijeha, kao sredstvo sjedinjenja. Biblija žrtvu shvaća i kao davanje (sebe), kao uvjet zajedništva (ili vraćanja u zajednicu). Dakle, bit

[1] Usp. Žrtva: *Hrvatski opći leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, prir. M. Klemenčić, Zagreb, 2012., 1533.
[2] Usp. Žrtva, u: *Hrvatska opća enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, prir. S. Ravlić Zagreb, 2009., 848.-849.
[3] Usp. J. DRANE, *Uvod u Stari zavjet*, Bibliotheca Flaciana, Zagreb, 2009., 293.

žrtve nije ubijanje životinje, već njeno prinošenje. Po jednom drugom tumačenju žrtva bi bila nalik bilateralnom ugovoru: čovjek Bogu daje dar, a Bog zauzvrat jamči blagodat. No, ona nije do kraja pravi model, jer Izraelov Bog ne zahtijeva prethodno dar od čovjeka da bi ga obdario blagoslovom.[4] Kako ćemo kasnije vidjeti, u Novom zavjetu žrtva ima isključivo duhovno značenje što znači da za kršćanina žrtva predstavlja prinošenje sebe kao žive žrtve za duhovno bogoštovlje i pomirenje.[5]

Žrtvovanje je najkarakterističniji čin starozavjetnog bogoslužja. Sveto Pismo podrazumijeva da je žrtvovanje puno prije poznato u mnogih naroda i kultura.[6] Prinos darova je bio uglavnom od plodova zemlje i od stoke. Posebno je značajno razlijevanje krvi po oltaru kao znak da ta krv, kao i čitava žrtvovana životinja, pripada Bogu.[7] „Činjenicu da ti darovi više ne pripadaju čovjeku, nego tom božanstvu, još se više ističe time što ih se uništava ili ih se na drugi način uskraćuje ljudskoj uporabi: tijelo žrtvene životinje spaljuje se, piće se prolijeva. To uništenje znači isto ono što se zbiva u događaju smrti: prelazak na drugu stranu, u božansku sferu.“[8] U žrtvi pričesnici jedan dio uživaju oni koji prinose žrtvu, čime se ostvaruje zajedništvo: dio žrtve daje se Bogu, a narod blaguje ostatak žrtve. U Starom zavjetu prinošenje žrtve je također priznanje da Bogu sve pripada, odnosno da je Bog Gospodar svega.[9] Na žrtvu su također gledali kao na sredstvo za susret sa svetošću, kao susret opipljivog s neopipljivim, vidljivog s nevidljivim. Osim životinja, u Hram su donosili i snopove žita kao prvinu od žetve te beskvasne kruhove. Kvasac je bio isključen iz bogoštovlja jer je označavao kvarenje.[10] „U hramu su se uvijek nalazili postavljeni hljebovi ispečeni od najfinijeg brašna: dvanaest hljebova za dvanaest izraelskih plemena. Mijenjali su se svake subote, a odležane hljebove smjeli su jesti samo svećenici. Hljebovi u hramu bili su znak zajedništva između Boga i Izabranog naroda.“[11]

[4] Usp. R. E. BROWN i sur., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, KS, Zagreb, 1993., 109.-110.
[5] Usp. Žrtva, u: *Suvremena katolička enciklopedija*, prir. M. Glazier i M. K. Hellwig, Marjan tisak, Split, 2005., 337.-338.
[6] Usp. J. DRANE, *Uvod u Stari zavjet*, Bibliotheca Flaciana, Zagreb, 2009., 293.
[7] Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993., 117.-118.
[8] R. GUARDINI, *Razmatranja o svetoj misi*, Verbum, Split 2008., 59.
[9] Usp. *Isto*
[10] Usp. *Isto*, 146.-147.
[11] M. RUSAN – M. STEINER, *Izvor i vrhunac života*, FTI, Zagreb, 2005., 146.

U hramu se također žrtvovao (palio) i tamjan, pomiješan s drugim mirodijama.[12] Njegova je simbolika stup od oblaka koji je pratio Izrael po pustinji, a označavao je Božju nazočnost (Izl 13, 21; 40, 35), ali i molitve svetih (Ps 141, 2; Otk 5, 8).[13]

1.1.2. Duhovne žrtve

Budući da se u Izraelu žrtva počela sve više materijalno shvaćati, Stari zavjet po prorocima naglašava kako je najveća žrtva srce raskajano i ponizno. Tu se prvenstveno misli na poslušnost Božjem glasu, odnosno, vršenje Božje volje.[14] „Jahvu su zacijelo štovali, ali često kroz obrede i sustav vjerovanja koji nisu odražavali temeljni smisao predaja Saveza, već naslijeđenu duhovnu ideologiju tradicionalnih kanaanskih praksi.“[15] Za primjer donosimo redak iz knjige proroka Miheja: „Objavljeno ti je, čovječe, što je dobro, što Jahve traži od tebe: samo činiti pravicu, milosrđe ljubiti i smjerno sa svojim Bogom hoditi.“ (Mih 6, 8) Poznato je kako je na neko vrijeme babilonsko sužanjstvo – kada nisu imali svojega hrama – za Izrael bila prekretnica i tek ovdje su shvatili ono što su im proroci govorili o pravom bogoštovlju. Imali su prazne ruke, ali ponizno srce. Mogli su – i trebali! – prinijeti samo sebe same.[16] Tako prorok u sužanjstvu moli: „Nemamo sada vojvode, proroka, kneza, paljenice, klanice, prinosa, kada, ni mjesta gdje da prinesemo prvence tebi i da nađemo milosrđe. No primi nas slomljene duše, duha ponizna!“ (Dn 3, 38-39) Tako i samopredanje trojice mladića – zbog vjernosti Bogu – ima obilježje prave žrtve (Dn 3, 8-22).[17]

1.2. Novi zavjet

1.2.1. Duhovna žrtva

Novi zavjet pokazuje važan pomak od starozavjetnog shvaćanja dara koji prinosimo Bogu što se najbolje vidi u Heb 9, 11-14:

---

[12] Usp. R. E. BROWN i sur., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, KS, Zagreb, 1993., 104.
[13] Usp. T. SCHNITZLER, *O značenju mise*, KS, Zagreb, 2005., 86.
[14] Usp. Euharistija, u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, prir. A. Starić, KS, Zagreb, 2009., 1333.
[15] J. DRANE, *Uvod u Stari zavjet*, Bibliotheca Flaciana, Zagreb, 2009., 115.
[16] Usp. J. RATZINGER, *Duh liturgije*, Verbum, Split, 2015., 43.
[17] Usp. T. SCHNITZLER, *O značenju mise*, KS, Zagreb, 2005., 84.

> „Krist se pak pojavi kao Veliki svećenik budućih dobara pa po većem i savršenijem Šatoru - nerukotvorenu, koji nije od ovoga stvorenja - i ne po krvi jaraca i junaca, nego po svojoj, uđe jednom zauvijek u Svetinju i nađe vječno otkupljenje. Doista, ako već poškropljena krv jaraca i bikova i pepeo juničin posvećuje onečišćene, daje tjelesnu čistoću, koliko li će više krv Krista - koji po Duhu vječnom samoga sebe besprijekorna prinese Bogu - očistiti savjest našu od mrtvih djela, na službu Bogu živome!“

Kristova duhovna žrtva sastoji se prvenstveno u tome da je on vršio volju Božju, sve do smrti.[18] To se posebno očituje u njegovoj molitvi u Maslinskom vrtu kada je molio da ga mimoiđe kalež, ali je odmah dodao: „Ali ne kako ja hoću, nego kako hoćeš ti. “ (Mt 26, 39)

Kroz Novi zavjet nam se nude određeni načini na koje bi se izvanjski trebala pokazati ona unutarnja, prava žrtva, a to je žrtva odricanja od sebe samoga i sebepredanje Bogu, što se najjasnije može vidjeti na primjeru Krista. Sam Krist je tumačio smisao života isključivo u kontekstu vršenja Božje volje. Pavao u poslanici vršenje volje Božje definira ovako: “Doista, ovo je volja Božja: vaše posvećenje – da se uzdržavate od bludnosti, da svatko od vas zna svoje tijelo posjedovati u svetosti i poštovanju, a ne u pohotnoj strasti kao pogani koji ne poznaju Boga…” (1 Sol 4, 3-5) Svako odricanje od vlastitih želja i sebičnosti te podlaganje Božjim zapovijedima i volji već je sebepredanje, a time i žrtva.

Osim u svom zemaljskom životu, Krist se prinosi u svakoj euharistiji i on je prvi žrtveni dar.[19] „Prinosom svoga tijela u pravoj žrtvi na križu ispunio je starozavjetne žrtve, predao sebe za naše spasenje te ostaje zauvijek i svećenik i oltar i žrtveni Jaganjac.“[20] Isus je u vazmenom otajstvu Ocu prikazao svega sebe, tijelo i krv, božanstvo i čovještvo, svu svoju ljubav, a iznad svega predanje volji svoga Oca.[21] Krist je, uzevši naše tijelo, s njime uzeo i sve naše patnje i nadanja te sve prinio Bogu. Sam Isus nas „uzima“ i na taj način vodi u zajedništvo s Bogom, a upravo je to jedino istinsko bogoštovlje. Tako je i euharistija trajno istinsko bogoštovlje koje nadvisuje naše sposobnosti i moći te je upravo ono klanjanje „u duhu i istini“ kako je Isus spomenuo Samarijanki.[22] Isto tako i Pavao

[18] Usp. Z. PAŽIN, *Osnove liturgike*, Đakovo, 2013., 13.
[19] Usp. A. ANTIĆ, *Euharistija. Krist na žrtvenicima u nama, među nama,* Crkva u svijetu, Split, 1982., 43.
[20] Vazmeno predslovlje V, *Nedjeljni i blagdanski misal za narod. Godina ABC*, KS, Zagreb, 2002., 335.
[21] Usp. *Isto,* 59.
[22] Usp. J. RATZINGER, *Duh liturgije*, Verbum, Split, 2015., 45.

ukazuje na nužnost: „Zaklinjem vas, braćo, milosrđem Božjim da prinesete sebe kao žrtvu živu, svetu i ugodnu Bogu – kao svoje duhovno bogoštovlje.“ (Rim 12, 1) [23]

1.2.2. Posljednja večera

„Svaka misa u svojim obredima u glavnom dijelu gotovo doslovce slijedi kroniku Isusove Posljednje večere, i to riječima i gestama.“[24] Već sam Novi zavjet daje izvješće kako su apostoli vjerno izvršavali taj spomen-čin.[25] Kasnije ti pripravljeni darovi ne postaju tek puki znakovi, već hrana i piće Novoga saveza. U njima se nalazi znakovitost ljudskog postojanja, pa i sama ovisnost čovjeka o Bogu.[26]

1.2.2.1. Kruh

Zašto kruh? Isus sam za sebe kaže: „Ja sam kruh koji je sišao s neba.“ „Kao što je mene poslao živi Otac i ja živim po Ocu, tako i onaj koji mene blaguje živjet će po meni.“ „Zove se »kruhom« jer od njega čovječanstvo živi novim životom.“[27] Pod prilikom kruha Bog postaje hrana za ljude. Dakle, kruh čini da smo mi u Bogu i Bog u nama: „Tko ostaje u meni i ja u njemu, taj donosi mnogo roda.“ (Iv 15, 5) Na temelju teksta Iv 6, 51 papa Franjo napominje kako Isus nije došao na svijet dati nešto, nego dati samoga sebe, svoj život kao hranu vjernicima. Tako su i vjernici pozvani da nasljeduju Krista čineći svoj život kruhom koji se lomi za druge.[28]

Rekavši da je kruh koji je s neba sišao, Isus stvara poveznicu s manom koja je krijepila Izrael u pustinji. Drugim riječima, ona je bila njihov spas. Na taj način Isus daje do znanja da je on kruh koji je nužan za život, ali ne bilo kakav život, već vječni, božanski život.[29]

---

[23] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 110.
[24] Z. LINIĆ, *Da radost vaša bude potpuna. Sakramenti – znakovi Isusove trajne i vjerne blizine i ljubavi*, GK, Zagreb, 2008., 86.
[25] Usp. *Isto*
[26] Usp. C. TOMIĆ, *Tajna vjere,* Provincijalat franjevaca konventualaca, Zagreb, 1981., 81.
[27] *Isto,* 113.
[28] Usp. PAPA FRANJO, *Sakramenti. Lanac milosti*, Verbum, Split, 2014., 25.-26.
[29] Usp. C. TOMIĆ, *Tajna vjere,* Provincijalat franjevaca konventualaca, Zagreb, 1981., 112.-113.

1.2.2.2. Vino i voda

Zašto vino i voda? Sva četiri evanđelja spominju čašu. Prema židovskom običaju, iz jedne čaše piju svi sustolnici pashalne večere. Tako i čaša blagoslovna na Posljednjoj večeri postaje simbol Krvi Kristove i jedinstva Crkve. Stoga je jasan razlog zašto je na oltaru samo jedna čaša i zašto svi sustolnici piju iz jedne čaše.[30] Kristova krv postaje vino Novoga zavjeta što je potvrdio i sam Krist usporedivši vino sa svojom krvlju. Vino je u Novom zavjetu i simbol mesijanskih vremena (Isus pretvara vodu u vino). Također ga Isus spominje kao „novo vino" koje ćemo piti s njime u Kraljevstvu Nebeskom. U eshatološkom kontekstu vino se pak spominje kao vino Božje srdžbe za one koji vrijeđaju Boga, ali i kao vino radosti i obilja vjernima.[31]

U Novom zavjetu nalazimo obrazloženje simbolike ulijevanja vode u vino. Prije svega, radi se o tadašnjem običaju, pa se iz istog razloga smatra da je i Isus to učinio na Posljednjoj večeri. Naime, vino koje nastaje u mediteranskim krajevima je veoma jako, pa se miješalo s vodom. Također je tada postojalo i mišljenje da je vino nečista tvar, pa prije nego se pije, čisti se ulijevanjem vode. U euharistiji pak ima simboliku jedinstva Kristove ljudske i božanske naravi na što upućuju i riječi koje svećenik ulijevanjem izgovara: „Otajstvo ove vode i vina učinilo nas dionicima božanstva Isusa Krista koji se udostojao uzeti dijela u našem čovještvu."[32]

2. ŽRTVENI DAROVI U EUHARISTIJI CRKVE

2.1. Prva Crkva

Crkva u početku nije imala neki stalni red bogoslužja. Prema tome, nije bio određen nikakav obred prije euharistijske molitve, pa tako ni obred priprave darova.[33] Prvi kršćani su na nedjeljni susret donosili jelo koje bi darivali jedni drugima da se očituje međusobna

[30] Usp. Euharistija, u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, prir. A. Starić, KS, Zagreb, 2009., 470.
[31] Usp. M. STEINER, *Govor kršćanskih simbola*, FTI, Zagreb, 2009., 32.-34.
[32] Usp. M. RUSAN – M. STEINER, *Izvor i vrhunac života*, FTI, Zagreb, 2005., 143.
[33] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 121.

ljubav – odatle dolazi naziv „*agape* – gozba ljubavi“. Odatle je izašao i sam obred priprave darova, koji je u početku sadržavao tek donošenje darova za gozbu.[34]

No, Crkva je prema materijalnim darovima pomalo suzdržana u to doba jer se tada još odvajala od židovskog i poganskog načina, ali i opasnosti koje taj način donosi – prenaglašenost izvanjskih elemenata. Međutim, time je Crkva upala u drugu opasnost, a to je gnostički spiritualizam koji je vladao u ono vrijeme. Upravo ju je to nagnalo da pravilno vrednuje tvarne elemente. [35]

Kada se u Novom zavjetu govori o prinosu darova u prvoj Crkvi, govori se o tome kako su vjernici sami donosili kruh, vodu, vino, ulje i ostale potrepštine da bi se radilo doslovno o gozbi. No, vrlo brzo Pavao u piše o neskladu: „Kad se dakle tako zajedno sastajete, to nije blagovanje Gospodnje večere: ta svatko se pri blagovanju prihvati svoje večere te jedan gladuje, a drugi se opija.“ (1Kor 11, 20-21). No, to nije bila prvotna nakana, nego pravu nakanu donošenja možemo vidjeti u Justinovoj Apologiji 67. poglavlju: „Imućni i koji hoće, daju što hoće. A što se skupi, pohrani se u predstojnika, i on se stara za siročad i udovice i jadnike koji trpe s bolesti ili drugih uzroka, pa i za utamničenike i nadošle strance: uopće, svi su mu nevoljnici na brizi.“[36] Tako će nedjelja postati dan solidarnosti. I Pavao je poručio Korinćanima da učine nedjeljnu misu prigodom za sakupljanje milostinje za siromašne članove Crkve (1 Kor 16, 2).

2.2. Kasniji razvoj

Od svih dijelova svete mise, ovaj dio je doživio najviše promjena kroz povijest.[37] U 2. st. su se također razlikovala dva dijela koja i danas razlikujemo.[38]

Justin u svojoj Apologiji piše kako je u prvoj Crkvi donošenje materije bilo vrlo jednostavno, bez ikakvih svečanih procesija i bez pratnje molitvenih obrazaca.[39] O

[34] Usp. M. RUSAN – M. STEINER, *Izvor i vrhunac života*, FTI, Zagreb, 2005., 107.
[35] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 49.
[36] Prva Apologija, 66-67, u: *Časoslov Rimskog obreda,* 2, KS Zagreb 1984., 510-511.
[37] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 49.
[38] Usp. M. RUSAN – M. STEINER, *Izvor i vrhunac života*, FTI, Zagreb, 2005., 109.
[39] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 105.

sudjelovanju vjernika svjedoči i Justinova rasprava sa Židovom Trifunom.[40] I Hipolit potvrđuje istu jednostavnost obreda, ali nadodaje kako tvar za žrtvu donose đakoni, predstavljaju ih biskupu, a zatim polažu na oltar.[41] Ispočetka su darove vjernika na oltar donosili đakoni i drugi službenici, a kasnije tek vjernici sami, no to se razlikovalo od mjesta do mjesta. Opis toga nalazimo u „Testamentum Domini" (4.-5. st.): vjernici su prije slavlja donosili svoje darove na za to predviđeno mjesto (najčešće su to bili sporedni oltari) odakle ih je đakon nosio na glavni oltar prije euharistijske molitve. U svojoj „Apostolskoj predaji" Hipolit piše kako su se ruke držale položene na darove tijekom cijele euharistijske molitve, a prinošenje je bilo popraćeno anamnezom (zazivom Duha Svetoga). Tada je bilo jasno da je euharistijski prinos prije svega prinos cijele crkvene zajednice, što je vidljivo i kroz tadašnji način: upravo su vjernici ti koji pribavljaju kruh i vino i na taj način vidljivo sudjeluju u žrtvi, no, to još nije izraženo obredom.[42]

U spisu „Nauk dvanaestorice apostola" (Didaché) također nalazimo jednostavnost bez procesija te ulogu đakona spomenutu kod Hipolita, ali nalazimo i molitvu blagoslova nad kruhom: „Zahvaljujemo ti, Oče naš, za život i spoznaju koju si dao da upoznamo po Isusu, sluzi tvome. Neka Ti je slava u vijeke. Kao što je ovaj kruh bio raspršen po brežuljcima te je sabran i postao jedan, tako neka se tvoja crkva sabire s krajeva zemlje u jedno tvoje kraljevstvo; jer tvoja je slava i moć po Isusu Kristu u vijeke."[43] Tako je s vremenom u liturgiju dodana i darovna molitva (*oratio super oblata)* kojom završava obred priprave darova.[44] Općenito su s vremenom riječi sve manje bile improvizirane i počinju se strogo utvrđivati.[45]

Zanimljivost koju nam prikazuje podni mozaik jedne akvilejske crkve jest da vjernici, osim kruha i vina, u procesiji donose voće, cvijeće i ptice. Možda je to bio razlog nastanka propisa koji nalaže da se za prinos ne donosi ništa osim kruha, vina i vode.[46]

---

[40] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 49.
[41] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 105.
[42] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 50.
[43] M. RUSAN – M. STEINER, *Izvor i vrhunac života*, FTI, Zagreb, 2005., 143.
[44] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 51.
[45] Usp. R. GUARDINI, *Razmatranja o svetoj misi*, Verbum, Split 2008., 169.
[46] Usp. J. A. JUNGMANN, *The Mass of Roman Rite: Its origins and development (Missarum Sollemnia)*, Vol. 2, Bonn, 1962., 10.

U 4. stoljeću vjernici od kuće donose darove, vlastiti kruh i vino, te ga odlažu na za to predviđeno mjesto. Procesija se razvila kroz vrijeme jer je izražavala djelatno sudjelovanje vjernika u misi. U slučaju prevelikog broja sudionika euharistije, đakoni su prolazili kroz puk i sakupljali kruh i vino. Najprije su se procesije s darovima odvijale u tišini, a s vremenom su bile popraćene pjevanjem ili čitanjem imena onih koji prinose i onih za koje se prinosi. No, to je uzrokovalo taštinu bogataša i kojekakve druge grijehe.[47] Pritom su i vjernici i svećenici imali molitve, tzv. apologije kojima se priznaju grijesi i moli se od Boga milosrđe.[48] U svakom slučaju, uloga vjernika je bila da osiguraju potrebne tvari za žrtvu, a jedan od razloga je bio tadašnji mentalitet: ako želiš blagovati na žrtvenoj gozbi, donesi svoj prinos. Po tom pitanju imamo zapis o Ciprijanovom ukoru onoga koji blaguje, a nije donio svoj prinos. Postojao je čak i zakon koji je nalagao da se praznih ruku ne smije doći pred oltar.[49]

S vremenom je opet došlo do promijene: vjernici prestaju donositi misne darove, a umjesto njih svećenik izgovara one molitve koje su im bile pridržane pri donošenju darova, no, izgovara ih tiho, za sebe. U tome možemo vidjeti prvi korak do gubitka svijesti da je euharistija čin zajednice. Primjer jedne takve molitve (isprva vjernikove, kasnije samo svećenikove): „Primi, sveti Oče, svemogući vječni Bože, ovu neokaljanu žrtvu što je ja, tvoj nedostojni sluga, prinosim tebi, svom živom i pravom Bogu, za nebrojene svoje grijehe, uvrede i propuste i za sve koji uokrug stoje, kao i za sve vjerne kršćane, žive i preminule: da meni i njima bude na spasenje za život vječni. Amen.“[50] Tada se razvila praksa donošenja „samo“ drugih darova (onih koji nisu kruh i vino), a to je u pravilu novac za siromašne i za crkvu. To je danas najredovitiji i najjednostavniji dar.[51]

Stari je običaj da do ovoga časa, prinosa darova, na oltaru nije bilo ni oltarnika, niti svijeća, niti cvijeća, niti bilo čega drugog potrebnog za euharistiju. Od tog starog običaja jedino je ostalo da se korporal donosi tek na početku euharistijske službe.[52] Tada je stol bio prazan, ali „veličanstven“, pokriven samo skupom tkaninom koja je visjela.[53] Do 16.

[47] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 105.
[48] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 51.
[49] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 105.
[50] P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 52.
[51] Usp. *Isto*, 56.
[52] Usp. *Isto*, 56.
[53] Usp. J. A. JUNGMANN, *The Mass of Roman Rite: Its origins and development (Missarum Sollemnia)*, Bonn, 1962., 71.

st. se koristilo isključivo crno vino, no to se mijenja kada se uvodi kaležnjak (rupčić za čišćenje kaleža). Tako je u zapadnoj liturgiji zastupljeno bijelo vino kako bi se izbjegli tragovi, dok je u istočnoj na snazi ostalo crno.[54]

2.3. Tridentski misal

Ovaj misal, poznat i pod imenom Misal Pija V. bio je na snazi od 1570. do 1970. Prema odredbama ovoga misala bilo je obavezno da patena i kalež budu pozlaćeni. Prije je također bilo potrebno da biskup posveti posuđe, dok danas bilo koji svećenik može posvetiti liturgijsko posuđe. Liturgijsko posuđe su tada smjeli dirati samo kler i oni kojima je povjerena briga.[55] U ovom je dijelu mise kađenje tamjanom simboliziralo molitve vjernika, ali je u isto vrijeme označavalo iskazivanje božanske počasti Bogu (po uzoru na tri mudraca koji su djetetu Isusu donijeli tamjan), čašćenje živih i mrtvih vjernika kao hrama Duha Svetoga te čuvanje stvari i mjesta od nečistih duhova. Crkva je općenito palila tamjan pred svime što je na bilo koji način simbol Krista: evanđelistar, križ, oltar, itd.[56] Đakon i subđakon su imali veoma važnu ulogu jer su oni radili veći dio priprave darova: donosili su darove na stol, za što je postojalo čak pravilo načina nošenja: budući da se sve zajedno nalazi na kaležu, đakon je trebao uhvatiti kalež lijevom rukom kako bi desnu mogao položiti na palu, da ne bi ispala patena s hostijom koja se nalazila na kaležu. Praksa koja danas više ne vrijedi jest da đakon ljubi ruke celebrantu nakon što mu preda darove. Nakon prinosa, hostija se skidala sa plitice i polagala na korporal. Molitva koju je celebrant zatim izgovarao nazivala se tajna (*secreta*), jer se tiho izgovarala. Jednako se tako činilo i kod prinosa kaleža, jedino što se prije prinosa, i uopće ulijevanja vina i vode, kalež prethodno brisao purifikatorijem.[57] Subđakon je dodavao vodu za ulijevanje celebrantu uz riječi: „*Benedicte, pater reverende*. – *Blagoslovi, časni oče.*“[58] „Blagoslivljući vodu moli svećenik da postanemo dionicima Božanstva onoga, koji je postao dionikom naše prirode.“[59] Prije ulijevanja vode u vino celebrant je činio križ sa kaležom iznad posudice s vodom uz riječi: „*Deus, qui humanae substantiae dignitatem...*

[54] Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993., 162.
[55] Usp. D. KNIEWALD, *Liturgika*, Zagreb, 1937., 89.
[56] Usp. *Isto*, 118.
[57] Usp. *Isto*, 271.-272.
[58] *Isto*, 272.
[59] *Isto*, 272.

– *Bože, koji dostojanstvo ljudske naravi…*“[60] Zanimljivo je da je đakon zajedno s celebrantom držao podnožje kaleža ili samo njegovu ruku pri prinosu kaleža, a subđakon uzima pliticu s hostijom i drži je uzdignutu do kraja molitve Gospodnje. Ono što se danas ne prakticira jest da celebrant ponovno ljubi oltar nakon pranja ruku.[61] „Nakon pranja ruku i incenzacije u svečanoj misi slijedi molitva *'Suscipe sancta Trinitas',* kojom svećenik prinosi svetu žrtvu na spomen muke, uskrsnuća i uzašašća Spasiteljeva i na čast Gospe i ugodnika Božjih moleći Gospoda da njima bude na čast, a nama na spasenje.“[62] Kad se sve to sažme, tzv. tajne koje se mole, prinos čine pomirbenom, prosnom i zahvalnom žrtvom.[63] Što se tiče samih molitava, ovako su glasile:

> „Primi, sveti Oče, svemogući vječni Bože, ovu neokaljanu žrtvu, što je ja, tvoj nedostojni sluga, prinosim tebi, svome živom i pravom Bogu, za nebrojene svoje grijehe, uvrede i propuste, i za sve koji okolo stoje, kao i za sve vjerne kršćane žive i preminule, da meni i njima bude na spasenje za život vječni. Amen. Bože, koji si divno sazdao i još divnije obnovio dostojanstvo ljudske naravi, daj da otajstvom ove vode i vina učestvujemo u božanstvu onoga koji se udostojao primiti našu ljudsku narav: Isus Krist, Sin tvoj, Gospodin naš, koji s tobom i s Duhom Svetim živi i kraljuje Bog posve vijeke vjekova. Amen. Prinosimo ti, Gospodine, čašu spasenja i molimo tvoju blagost , da uziđe s ugodnim mirisom pred lice tvoga božanskog veličanstva na spasenje nama i svemu svijetu. Amen. Primi nas, Gospodine, duhom ponizne i srcem skrušene, i tako bila danas naša žrtva pred tobom, da ugodi tebi, Gospodine Bože. Dođi posvetitelju, svemogući vječni Bože, i blagoslovi ovu žrtvu pripravljenu tvojemu svetom imenu.“[64]

Prilikom kađenja svećenik je molio:

> „Zagovorom svetoga Mihaela arkanđela, koji stoji s desna kadionog oltara, i svih svetih anđela, dostoj se, Gospodine, ovaj kad tamjanov blagosloviti i primiti kao mili miris. Po Kristu… Neka uziđe k tebi, Gospodine, ovaj kad tamjanov, što si ga blagoslovio, a na nas neka siđe milosrđe tvoje. Vinula se, Gospodine, preda te molitva moja kao kad tamjanov, dizanje ruku mojih kao žrtva večernja. Postavi, Gospodine, stražu na usta moja i brižljivo

[60] D. KNIEWALD, *Liturgika*, Zagreb, 1937., 271.
[61] Usp. *Isto,* 271.-272.
[62] *Isto,* 273.
[63] Usp. *Isto,* 273.
[64] J. RADIĆ, *Misal za sve dane u godini*, Bogoslovna biblioteka, Makarska, 1967., 253.-254.

čuvaj vrata usana mojih. Ne daj da mi srce zastrani u stvari opake tražeći izgovor da može griješiti. Zapalio Gospodin u nama oganj svoje dobrote i plamen vječne ljubavi.“[65]

Dok pere ruke svećenik je molio:

„U nevinosti perem svoje ruke i obilazim tvoj oltar, Gospodine! Da javno navijestim tvoju slavu i iskažem sva divna tvoja djela. Gospodine, ljubim tvoj krasni dom i prebivalište tvoje slave. Ne daj da propadnem s grješnicima, niti da izgubim život s ubojicama. Na njihovim je rukama zločin, a desnica im je puna mita. A ja idem putem nevinosti, izbavi me i smiluj mi se. Moji su koraci upravljeni pravim putem. Pred mnoštvom ću blagoslivljati Gospodina.“[66]

Ovaj dio mise svećenik bi zaključio molitvom:

„Primi, sveto Trojstvo, ovaj prinos što ti ga prikazujemo na spomen muke, uskrsnuća i uzašašća Gospodina našega Isusa Krista, na čast blažene Marije vazda Djevice, blaženog Ivana Krstitelja, svetih apostola Petra i Pavla, ovih i svih svetih, da njima bude na čast a nama na spasenje, i oni koje častimo na zemlji neka se dostoje za nas posredovati na nebu.“[67]

Spomenimo i to da se i danas misa može slaviti po Misalu Pija V. Naime, papa Benedikt XVI. je 7. srpnja 2007. motu proprijem „Summorum Pontificium“ upućenim biskupima Katoličke Crkve, dao generalno dopuštenje svima onima koji to razborito žele slaviti misu prema prijesaborskom (naravno, latinskom) Misalu iz 1962. Pri tome, naglašava papa, euharistijsko slavlje prema sadašnjem Misalu ostaje *forma ordinaria,* dok bi misno slavlje prema prethodnom Misalu bilo *forma extraordinaria*.[68]

2.4. Drugi vatikanski koncil

U 20. st. je liturgijska obnova dobila zamah na Drugom vatikanskom koncilu gdje je uvelike pojednostavljena, no time nije izgubila svoju bit.[69] Tako je koncil dao svoj prvi

[65] J. RADIĆ, *Misal za sve dane u godini*, Bogoslovna biblioteka, Makarska, 1967., 253.-254.
[66] *Isto*
[67] *Isto*
[68] Usp. Z. PAŽIN, *Stari* misal, u: http://www.vjeraidjela.com/stari-misal/
[69] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 7.

dokument, konstituciju o liturgiji „Sacrosanctum concilium“ po kojoj su provedene osnovne promjene u liturgiji.[70]

Obnovljena liturgija nakon Drugog vatikanskog sabora naglašava sudjelovanje puka u liturgijskom slavlju, i to djelatno, puno i svjesno, jer je to pravo i dužnost svakog vjernika.[71] SC 7: „S pravom, dakle, bogoslužje vrijedi kao vršenje Kristove svećeničke službe; u njemu se pomoću osjetilnih znakova označuje i na način svojstven pojedinom znaku udjelotvoruje posvećenje čovjeka, a otajstveno Tijelo Isusa Krista – naime Glava i njezini udovi – vrši cjelokupno javno bogoštovlje.“[72] Do obnove se subjektivna potreba susreta s Bogom kod puka zadovoljavala izvanliturgijskim pobožnostima.[73] Tako nakon 2. Vatikanskog sabora laici počinju preuzimati inicijativu u mnogočemu. Više nije isključivo kler akter bogoslužja.[74] Netočno je reći da svećenik slavi, a narod sudjeluje. Naprotiv, narod se pridružuje svećenikovu činu slavljenja.[75] Uvelike je bila potrebna „demokratizacija liturgije“ – učiniti je djelom cijeloga naroda, a Crkva je to prepoznala.[76] Pri obnovi je podnesen zahtjev da se izrazi i prinos ljudskog rada uključenog u Kristovu žrtvu te da se i na taj način vrati osjećaj za djelatno sudjelovanje naroda.[77]

Danas, naime, vjernici više ne darivaju kruh i vino, nego novac i druge darove za korist crkve i siromaha, no to ne znači da njihov prinos gubi snažno duhovno značenje. Isto tako, današnji njihovi darovi ne idu na oltar, nego se stavljaju na određeno mjesto izvan euharistijskog stola.[78] Što se tiče prijašnjeg običaja procesije, ona u prinosu darova ostaje samo prigodom svečanih slavlja.[79]

Darovi se pripremaju prije slavlja, a na oltar se donose na početku euharistijske službe. Kalež, kruh, vino i voda neka ne budu na oltaru od samog početka mise, nego

[70] Usp. Z. PAŽIN, *Osnove liturgike*, Đakovo, 2013., 70.
[71] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 30.
[72] *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti*, KS, Zagreb, 2008.
[73] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 31.
[74] Usp. Z. PAŽIN, *Laici u bogoslužju,* u: Vjesnik, 46.(121.)1993., 45.
[75] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 8.
[76] Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993., 49.
[77] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 53.
[78] Usp. S. FAMOSO, *Vodič kroz obnovljenu misu*, KS, Zagreb, 1969., 76.
[79] Usp. M. DUBRUIEL, *Misa. Mali vodič za svakoga*, Verbum, Split, 2009., 42.

neka ih na početku euharistijske službe, ako nema službenika oltara, donese ili sam predsjedatelj slavlja ili netko od vjernika.[80]

3. ODREDBE ZA OBRED PRIPRAVE DAROVA PREMA VAŽEĆEM MISALU PAPE PAVLA VI.

3.1. Općenito o obredu priprave darova

S pripravom darova težište euharistijskog slavlja premješta se s ambona na oltar, što je znak prelaska sa službe Riječi na euharistijsku službu. Tek tu počinje uloga oltara.[81] Od prinosa darova pa sve do kraja euharistije, sve se odvija na oltaru. Najprije je potrebno pripraviti oltar tako da se na nj donose tjelesnik, ubrus, misal i kalež, a tek onda se donose darovi za što je hvalevrijedno da donose vjernici svećeniku ili đakonu koji ih potom stavljaju na oltar.

Redoslijed kojeg se Crkva drži kod obreda priprave darova izgleda ovako: donošenje darova, pripravne molitve, kađenje, pranje ruku, darovna molitva.[82] On prije svega ima praktičan značaj - ni žrtve ni gozbe ne bi bilo kad ne bi bilo tvari za žrtvu. Dakle, ovaj obred je uvjet i početak euharistijske žrtve.[83] Njegovo mjesto u Euharistiji, stoga, ukazuje i na njegovu svrhu. Naime, nije moguće obaviti žrtvu ako prethodno ne omogućimo žrtveni dar.[84] Darovi se prinose kako bi se pretvorili u Tijelo i Krv i na taj način postali duhovna hrana za vjernike. Tako ljudski darovi, prineseni na euharistiji, dobivaju vječnu, božansku vrijednost.[85]

---

[80] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 56.
[81] Usp. *Isto,* 55.
[82] Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993., 151.
[83] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 108.
[84] Usp. A. ANTIĆ, *Euharistija. Krist na žrtvenicima u nama, među nama,* Crkva u svijetu, Split, 1982., 43.
[85] Usp. Z. LINIĆ, *Da radost vaša bude potpuna. Sakramenti – znakovi Isusove trajne i vjerne blizine i ljubavi*, GK, Zagreb, 2008., 94.

3.2. Materija potrebna za obred priprave darova

Temeljni darovi svake euharistijske žrtve su kruh i vino.[86] Osim kruha i vina, u ovaj obred i u sam pojam darova spadaju i oni darovi koji se prikupljaju od puka. To su s vremena na vrijeme i simbolični darovi u koje spada npr. misa zahvalnica, misa povodom dana kruha itd.

3.2.1. Posuđe koje se koristi u obredu priprave darova

Obred priprave darova započinje opremanjem oltara, tj. svetoga stola. To se čini tako da se na njega polaže misal, tjelesnik ili korporal (četverokutni platneni rubac) na sredini, kalež i kaležnjak.[87] Obred priprave darova pretpostavlja pomoćni liturgijski stolić u blizini oltara na koji se postavljaju tvari i posuđe za žrtvu.[88] Naime, nije primjereno da sve stoji na oltaru tijekom mise. Tek kada dođe vrijeme priprave darova, sve potrebno se nosi na oltar gdje se onda i vrši obred priprave darova za prinos. [89] To su najprije kalež sa patenom i hostijom pokriveni palom, velom i korporalom te ampulice s vodom i vinom.[90] Za ampulice je najprikladnije da budu staklene jer je bitno razlikovati vino od vode.[91]

Za razliku od prvih vremena slavljenja euharistije, na oltaru više nema zdjela, vrčeva, tanjura ili čaša. Svo posuđe je svedeno na pliticu i kalež što nosi jednu prednost: razlikuju se od svog drugog posuđa iz svakodnevne uporabe, tako da se točno zna kojim posvećenim posuđem se dostojno slavi euharistija. Jednako je tako i s darovima: njihova forma se razlikuje od svakidašnje hrane.[92]

Patena ili plitica je posudica u kojoj se prinosi kruh.[93] Najprikladnije je da ona bude duboka kako bi u nju stao sav kruh za sve celebrante i puk, a ne samo za predsjedatelja slavlja, jer svi sudjeluju u istoj žrtvi i pričesti.[94] Nekada je ona i bila takva,

[86] Usp. Z. LINIĆ, *Da radost vaša bude potpuna. Sakramenti – znakovi Isusove trajne i vjerne blizine i ljubavi*, GK, Zagreb, 2008., 146.
[87] Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993., 160.
[88] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 46.
[89] Usp. I. ŠAŠKO, *Liturgijski simbolički govor*, GK, Zagreb, 2004., 310.
[90] Usp. D. HREN, *Obred svete mise*, Nadbiskupski duhovni stol Zagreb, Zagreb, 1965., 24.
[91] Usp. D. KNIEWALD, *Liturgika*, Zagreb, 1937., 89.
[92] Usp. R. GUARDINI, *Razmatranja o svetoj misi*, Verbum, Split 2008., 168.
[93] Usp. Kalež, u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, prir. A. Starić, KS, Zagreb, 2009., 470.
[94] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 115.

tj. bila je veliki pladanj na koji je stalo dovoljno kruha za sve, dok je danas to maleni tanjur dovoljno velik tek da prekrije kalež.[95]

Riječ kalež dolazi od latinske riječi *calix* što označava posudu za piće. Naime, prema Novom zavjetu, hrvatski prijevod je čaša, ali izraz „kalež" naznačuje da se ne radi o običnoj čaši, već o obrednoj čaši. Ta čaša ne može biti zamijenjena ni sa kojom drugom čašom jer je kalež posvećena čaša i izuzeta iz redovite uporabe.[96] Razlog tome je što je to posuda koja u svojoj nutrini čuva božanske kapljice.[97] Iz istog razloga je vrlo važno da bude izrađen od materijala koji ne upija tekućinu.[98] Prvi su kaleži bili od stakla, a kasnije se izrađuju drveni, koštani i od dragocjenih metala (srebra ili zlata). Neke su čak resili dragim kamenjem. Što se tiče oblika, u početku su bili istog oblika kao i danas, ali uz dodatne ručice s obje strane te su se razlikovali veliki kaleži u kojima se vršila posveta vina, od tzv. ministerijalnih kaleža kojima su đakoni pričešćivali vjernike.[99]

3.2.2. Kruh

Kruh i vino predstavljaju sve stvoreno, a time i nas same - mi ih prinosimo umjesto sebe.[100] Ako živežne namirnice promatramo kao simbol života, možemo zaključiti da su one odabrane za žrtvu kako bi simbolizirale žrtvovanje života, tj. samoga sebe.[101] Dakle, ne predstavljaju tek naš doprinos, nego baš nas same.[102] Jer: „U njih smo stavili nešto svoga, svoj znoj, svoju muku, zapravo, uložili svoj život."[103] Upravo zato što smo u kruh i vino stavili sebe, znoj i muku, to je najprikladniji prinos.[104]

Kruh i vino su stvari koje je Krist uzeo u svoje ruke pri uspostavi euharistije i taj trenutak Posljednje večere danas predstavlja priprava darova. Euharistijska molitva pritom predstavlja Isusovu zahvalu za te darove, a pričest Isusovo lomljenje i

---

[95] Usp. J. A. JUNGMANN, *The Mass of Roman Rite: Its origins and development (Missarum Sollemnia),* Bonn, 1962., 85.
[96] Usp. I. ŠAŠKO, *Liturgijski simbolički govor*, GK, Zagreb, 2004., 399.
[97] Usp. R. GUARDINI, *Sveti znakovi. Tumačenje kršćanskih simbola i gesta*, Verbum, Split, 2014., 52.
[98] Usp. Kalež, u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, prir. A. Starić, KS, Zagreb, 2009., 470.
[99] Usp. I. ŠAŠKO, *Liturgijski simbolički govor*, GK, Zagreb, 2004., 399.-400.
[100] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 109.
[101] Usp. A. ANTIĆ, *Euharistija. Krist na žrtvenicima u nama, među nama,* Crkva u svijetu, Split, 1982., 57.
[102] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 109.
[103] *Isto*
[104] Usp. *Isto*, 118.

razdjeljivanje kruha.[105] Krist se poslužio kruhom kako bi jasno dao do znanja kako je on čovjeku potreban za svakidašnji život, baš kao i kruh.[106] Zapravo, kruh je sinonim za život uopće.[107] Krist na taj način postaje naš uzdržavatelj.[108] „Kruh čuva život, vino ga uzdiže.“[109] – time je Krist htio pokazati i kako on nije tek nužnost, već i punina.[110] „Želimo ga blagovati, piti, posve ga u sebi posjedovati dok ga se ne zasitimo, posve ne zadovoljimo, da budemo puni njega.“[111]

Važno je da tvar euharistijskog slavlja bude hrana, da se može stvarno razlomiti.[112] Naime, euharistijski kruh mora biti pšenični, svježe priređen, nepokvaren i beskvasan. Ne smije biti otvrdnut da ga svećenik može razlomiti na više dijelova.[113] Kao takav, predstavlja Isusovo izmučeno Tijelo.[114] S vremenom poprima određeni oblik – nije više kruh kakav poznajemo iz svakodnevice, nego postaje hostijom. To je vidljivo i u slučaju čaše koja postaje pozlaćeni kalež. Možda je to sve iz razloga što je euharistija postala svakodnevna, ne više toliko svečana i posebna prilika, za koju su se uzimali darovi poput ulja i kruha kakve poznajemo iz svakodnevice.[115] Suprotno od mišljenja da tvari koje koristimo za euharistiju moraju biti posebne s obzirom na svakodnevno, Jungmann tvrdi da je takvo odvajanje zapravo naštetilo samom shvaćanju euharistije, premda je hostija praktičnije rješenje od svakodnevnog kruha jer se ne mora voditi briga o mrvicama i čuvanju od sušenja.[116]

Nadalje, nije prikladno odvojiti hranu za puk od hrane za predsjedatelja.[117] „Mnogi još uvijek razlikuju hostije za predsjedatelja (i suslavitelje) od hostija za pričest vjernika, ne samo po veličini nego i po tome što ih drže odvojeno te obrede izvode s onim

---

[105] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 104.
[106] Usp. *Isto,* 118.
[107] Usp. Z. LINIĆ, *Da radost vaša bude potpuna. Sakramenti – znakovi Isusove trajne i vjerne blizine i ljubavi*, GK, Zagreb, 2008., 91.
[108] Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993., 163.
[109] V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 119.
[110] Usp. *Isto*
[111] R. GUARDINI, *Sveti znakovi. Tumačenje kršćanskih simbola i gesta*, Verbum, Split, 2014., 44.
[112] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 115.
[113] Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993., 162.
[114] Usp. A. ANTIĆ, *Euharistija. Krist na žrtvenicima u nama, među nama,* Crkva u svijetu, Split, 1982., 36.
[115] Usp. R. GUARDINI, *Razmatranja o svetoj misi*, Verbum, Split 2008., 169.
[116] Usp. J. A. JUNGMANN, *The Mass of Roman Rite: Its origins and development (Missarum Sollemnia)*, Bonn, 1962., 84.-85.
[117] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 115.

prvima, a one druge, za pričest vjernika, uključuju samo u nakani. No, zar jedinstvo ne bi trebalo i znakovito izraziti?“[118]

3.2.3. Vino i voda

Vino je piće koje, da bi nastalo, također iziskuje puno truda i ljubavi, kao ni jedna druga voćka. Sam proces nastajanja toga pića već ima neke paralele sa Isusovim životom: kao što se iz bobice grozda mora istisnuti sok da bi nastalo piće radosti, tako je svijet mukom iz Isusova Tijela prolio krv za svoje spasenje. I kao što sok neko vrijeme biva zatvoren u vrenju da bi dao vino, tako i Isus biva zatvoren u grobu da bi potom uskrsnuo. Vino je također i znak radosnog zajedništva. Vino na oltaru postaje Kristova Krv, dakle, postaje on sam, te kao takav razveseljuje srce svoje Crkve.[119] Ono može biti bilo koje boje, starosti ili podrijetla, ali mora biti prirodno, od trsova roda (Lk 22, 18) i čisto, što podrazumijeva da nije primjesa drugih sastava (šećer, umjetne boje, tanin, …). Također je bitno da nije ukiseljeno i da je fermentirano (dakle, ne mošt, nego vino). Vino također ne smije biti ni previše razvodnjeno. Misal iz 1570. godine nalaže da vino ne smije biti posve kiselo (ocat), napravljeno od nezrelog grožđa ili pomiješano s ružinom vodicom.[120] Međutim, u posebnim slučajevima moguće je da se koristi i posvećeni sok od grožđa, tj. da se izostavi alkohol.[121] Biskup daje takvo dopuštenje svećenicima koji imaju problem alkoholizma ili pak neke bolesti koja im onemogućuje pijenje alkohola (prema odredbi Kongregacije za nauk vjere pod vodstvom kardinala Ratzingera 1995. g.). Što se tiče laika, dopuštenje treba tražiti od Svete stolice.[122]

> Joseph Ratzinger upućuje na posebnu simboliku vode:
> „Crkvena predaja razlikuje dvostruki simbolizam u vodi. Morska, slana voda simbol je smrti, ona je ugroza i opasnost. Ona podsjeća na Crveno more koje je Egipćanima postalo smrt, a iz koga su Izraelci bili spaženi. Krštenje je jedna vrsta prolaska kroz crveno more.

[118] P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 62.
[119] Usp. Z. LINIĆ, *Da radost vaša bude potpuna. Sakramenti – znakovi Isusove trajne i vjerne blizine i ljubavi*, GK, Zagreb, 2008., 95.-98.
[120] Usp. Z. PAŽIN, *Vino u bogoslužju,* u: Diacovensia, 25(2017.)2, 240.-241.
[121] Usp. *Isto*, 232.
[122] Usp. *Isto*, 241.

> Ono uključuje i događaj smrti. Ono je više od pranja i kupanja, ono seže u sami temelj egzistencije, sve do same smrti.“[123]

Neposredno prije podizanja kaleža, svećenik s vinom pomiješa nekoliko kapi vode.[124] Naime, postoje 3 tumačenja ulijevanja vode u vino. Prvo je usporedba s vodom koja je potekla iz rane na Kristovu boku zajedno sa krvi, drugo kao simbolika i prisjećanje otajstva Utjelovljenja, tj. ujedinjenja ljudske i božanske naravi u Kristu, a treće kao simbolika dioništva ljudskoga u božanskom. Firentinski sabor 1438. godine izjavio je da se voda u pripravi darova ne smije izostaviti iz razloga što su je monofiziti izostavljali kao simbol naglašavanja Kristova nepomiješanog božanstva. I Drugi vatikanski sabor u miješanju vode i vina vidi simboliku Kristova božanstva i čovještva.[125]

Isprva je, a vjerojatno već i na Posljednjoj večeri, razlog miješanja bio što se nikad nije pilo čisto vino. Naime, u starom se svijetu vino redovito miješalo s vodom. Za Grke je bio barbarski običaj piti čisto vino.[126] Taj je običaj tako ušao i u liturgiju, a kasnije se tome pridaje simboličko značenje.[127] S obzirom na simboliku, miješanje je popraćeno molitvom „Otajstvo ove vode i vina učinilo nas dionicima božanstva Isusa Krista, koji se udostojao uzeti dijela u našem čovještvu.“[128] Tim riječima se moli da i mi jednog dana budemo pobožanstvenjeni po uzoru na Krista.[129] Miješanje također podsjeća i na našu poniznost pred Bogom, jer kapljica je u tom vinu toliko neznatna, koliko smo mi ispred Boga maleni i neznatni. Kapljica u tom vinu i nestaje, što je dobra pouka za nas kako bi se trebali predati Bogu u tolikoj mjeri da nestanemo te da ostane samo On.[130]

[123] J. RATZINGER, *Duh liturgije*, Verbum, Split, 2015., 216.-217.
[124] Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993., 163.
[125] Usp. T. SCHNITZLER, *O značenju mise*, KS, Zagreb, 2005., 84.
[126] Usp. Z. PAŽIN, *Vino u bogoslužju,* u: Diacovensia, 25(2017.)2, str. 234.
[127] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 58.
[128] Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993., 163.
[129] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 119.
[130] Usp. V. DEVETAK, *Moj nedjeljni susret,* Biskupski ordinarijat u Đakovu, Đakovo, 1980., 25.

3.2.4. Tamjan

Pri svečanijim slavljima tamjanom se kade darovi, oltar, predsjedatelj i narod, točno tim redoslijedom.[131] Naime, svrha kađenja je simboliziranje uzlaženja prinosa i molitava Crkve pred lice Božje, poput kada.[132] Svrha kađenja svećenika je zbog njegove svete službe, a puka zbog njegova krsnog dostojanstva.[133] Za to vrijeme se ništa ne govori, ništa se ne moli, jer već sama gesta dovoljno govori - da nas molitva sve obavija.[134] Kađenje je ostavljeno na volju predsjedatelja.[135] Nakon kađenja slijedi pranje ruku.[136]

U prošlosti, pošto se kađenje smatralo blagoslovinom, kadionica se prinosila kleru i puku da bi je mogli pomirisati. Također, u prošlosti se kađenje smatralo učinkovitim pri tjeranju zlih sila. To su sve razlozi zašto je ova gesta dospjela unutar sakramenta euharistije.[137]

3.2.5. Drugi darovi

Opća uredba Rimskog misala u broju 49 napominje: „Premda vjernici ne darivaju više, kao nekoć, od svojega kruh i vino određeno za bogoslužje, ipak obred njihova donošenja zadržava snažno duhovno značenje.“ Dakle, milostinja je dio obreda upravo zato jer je izvanjski znak duhovne žrtve vjernika. Ranije su se razlikovale dvije vrste dara: dar kruha i vina koji se polažu na oltar te se koriste u euharistiji, te ostali darovi koji se polažu na neko drugo za to predviđeno mjesto, a čija je svrha pomoć siromašnima i potrebe crkve i Crkve.[138] Ali, vjernici danas više ne darivaju jednako kao nekada, već je danas sve zamijenila milostinja (novac) i drugi darovi za uzdržavanje siromaha, Crkve, crkve i njenih službenika.[139] Premda je od samih početaka Crkve novac bio jedan od darova što jasno možemo vidjeti kod Pavla, ali i kasnije kod Justina u zapisima, nije bio

[131] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 53.
[132] Usp. S. FAMOSO, *Vodič kroz obnovljenu misu*, KS, Zagreb, 1969., 77.
[133] Usp. *Opća uredba Rimskog misala*, br. 75.
[134] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 120.
[135] Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993., 163.
[136] Usp. S. FAMOSO, *Vodič kroz obnovljenu misu*, KS, Zagreb, 1969., 78.
[137] Usp. Z. PAŽIN, *Osnove liturgike*, Đakovo, 2013., 115.
[138] Usp. Z. PAŽIN, *Prikupljanje darova u bogoslužju*, u: Vjesnik đakovačke i srijemske biskupije, 49.(1996.)4, 248.
[139] Usp. M. RUSAN – M. STEINER, *Izvor i vrhunac života*, FTI, Zagreb, 2005., 141.

jedini dar kao danas.[140] Karitas na jednak način kao i prinos darova odražava djelotvornu ljubav Crkve. Upravo je to ono što se od Crkve traži – djela uz riječi.[141] Važno je napomenuti da, pored svih darova, kruh i vino trebaju zadržati najistaknutije mjesto.[142]

Sakupljanje novčanih darova postalo je sastavni dio obreda priprave darova, a takvim ga tretira i novi misal Pavla VI. Međutim, takav stav nije dovoljno teološki potkrijepljen. Potrebno je obnoviti vezu toga čina sa slavljenjem i s darovima kruha i vina. Činjenica jest da vjernici milostinju daju kao znak svoga sudjelovanja u euharistiji i bratske solidarnosti s potrebnima.[143]

Ranije je predstojnik slavlja tek nakon završetka sakupljanja milostinje, poljoprivrednih proizvoda i drugih dragocjenih predmeta prikazivao kruh i vino, a danas se to čini usporedno sa skupljanjem milostinje.[144] Skupljanje milostinje i ostalih darova treba završiti do darovne molitve, jer nije prikladno da se nastavlja za vrijeme najvažnijeg djela mise, a to je euharistijska molitva.[145] Zato je najbolje angažirati više sakupljača ili na rub svake klupe staviti košarice koje će se za vrijeme obreda priprave darova samo sakupiti i odnijeti blizu oltara. Naime, ovo je najprikladnije vrijeme za skupljanje darova i milostinje, jer se u svakom drugom trenutku euharistije zahtijeva potpuno sudjelovanje vjernika, pa im ne bi trebalo ometati koncentraciju.[146]

Ono što dajemo kao milostinju simbol je nas samih, vlastitog života.[147] Priprava darova je, među ostalim, i obred ljubavi jer budi osjetljivost kršćanske savjesti. Svatko po svojoj mogućnosti odgovora na evanđeoski poziv.[148] „Skupljanje milodara za siromašnu braću i potrebe Crkve pomaže vjernicima da povežu euharistiju i kršćanski život.“[149]

---

[140] Usp. Z. PAŽIN, *Prikupljanje darova u bogoslužju*, u: Vjesnik đakovačke i srijemske biskupije, 49.(1996.)4, 248.
[141] Usp. Z. LINIĆ, *Da radost vaša bude potpuna. Sakramenti – znakovi Isusove trajne i vjerne blizine i ljubavi*, GK, Zagreb, 2008., 157.
[142] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 57.
[143] Usp. *Isto*, 56.-57.
[144] Usp. S. FAMOSO, *Vodič kroz obnovljenu misu*, KS, Zagreb, 1969., 76.
[145] Usp. M. RUSAN – M. STEINER, *Izvor i vrhunac života*, FTI, Zagreb, 2005., 142.
[146] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 116.
[147] Usp. M. DUBRUIEL, *Misa. Mali vodič za svakoga*, Verbum, Split, 2009., 41.
[148] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 116.
[149] *Isto*, 116.

Kao i kod ostalih dijelova svete mise, lako se može naići na prigovore i ovoj gesti. Naime, davanje novaca umjesto darova za prinos smatra se osiromašenom gestom,[150] kako to primjećuje i drugi autor:

> „Mnogo toga tu bi se moglo postaviti drukčije, jer taj novac doista nadomješta sve bogate osobne darove koji su se nekoć donosili pred oltar. Štur je to nadomjestak, nema sumnje. Koliko je samo životnije bilo dok je jedan donosio iz svojih zaliha kruh, drugi krčag vina, treći posudu s uljem. To su bile prave stvari, imale su svoje obličje i govorile svojim jezikom. Umjesto toga sada imamo hladnu kovanicu.“[151]

U svakom slučaju, dar koji se prilaže na svoj je način izraz naše nutarnje žrtve, ali također se može razumjeti kao žrtva u smislu odricanja od onoga što je meni potrebno, ali je drugima još potrebnije.[152]

3.3. Forma obreda priprave darova

3.3.1. Molitve

Prinos darova obavlja se uz popratne molitve, molitve koje su po sadržaju zahvalna pohvala dobrome Bogu od kojega i primamo te darove.[153] Za vrijeme darovne molitve, tvari su na oltaru, a svećenik je naklonjen nad njih i moli.[154] Izgovara dva identična obrasca blagoslova (eulogije), jedan za kruh, jedan za vino, po uzoru na Bibliju. Naime, prema Bibliji blagoslov ne silazi, već uzlazi kao hvala za sva dobra: „Ne blagoslivljaju se stvari, već se blagoslivlja Bog zbog tih stvorenih stvari…“[155]

Ranije, kad je još bio „darovni dohod“ i ako je bio popraćen molitvom, izbjegavala se improvizacija koja se preferirala u prvoj Crkvi, kako bi se sačuvalo dostojanstvo i

[150] Usp. R. GUARDINI, *Razmatranja o svetoj misi*, Verbum, Split, 2014., 43.
[151] *Isto,* 42.
[152] Usp. *Isto,* 43.
[153] Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993., 162.
[154] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 119.
[155] *Isto,* 117.

potrebna teološka razina.[156] Stoga je postojao i zadani tekst koji možemo pronaći u samim izvorima kao što je npr. Didahé br. 9 i 10, a on glasi:

> „A što se tiče euharistije, ovako iskazujte hvalu: Najprije za čašu: Hvalu ti dajemo, Oče naš, za sveti trs Davida sluge tvojega; koji si nam dao spoznati po Isusu, svome sluzi: Tebi slava u vijeke. Amen. A o razlomljenom kruhu: Hvalu ti dajemo, Oče naš, za život i spoznaju, koju si nam dao spoznati po Isusu, svome sluzi. Tebi slava u vijeke.“[157]

Kasnije su nastajale forme koje su sličnije današnjima, kao npr.: „Primi, sveti Oče, svemogući vječni Bože, ovu neoskvrnjenu žrtvu koju ja, nedostojni tvoj sluga, prinosim tebi, svojemu živom i pravom Bogu za bezbrojne grijehe, uvrijede i nemarnosti svoje i za sve prisutne, kao i za sve vjerne kršćane, žive i mrtve, da meni i njima bude na spasenje i život vječni.“[158] Današnji tekst je različit od spomenutog, a nalazimo ga u misalu Pavla VI.: kruh: „Blagoslovljen da si, Gospodine, Bože svega svijeta: od tvoje darežljivosti primismo kruh što ti ga prinosimo; on, plod zemlje i rada ruku čovječjih, postat će nam kruhom života.“ Prilikom miješanja vode sa vinom: „Otajstvo ove vode i vina učinilo nas dionicima božanstva onoga koji se udostojao uzeti dijela u našem čovještvu.“ Vino: „Blagoslovljen da si, Gospodine, Bože svega svijeta: od tvoje darežljivosti primismo vino što ti ga prinosimo; ono, plod trsa i rada ruku čovječjih, postat će nam piće duhovno.“ Ta molitva blagoslova darova može se i glasno i tiho (*secreta*) izreći. Ako se izgovara glasno, narod odgovara: „Blagoslovljen Bog u vijeke!“[159]

Nakon prinošenja kaleža slijedi molitva: „Primi nas, Gospodine, duhom ponizne i srcem skrušene; i neka danas naša žrtva pred tvojim licem bude takva da ti se svidi.“ (Usp. Dn 3, 39-40)[160] Ovdje se jasno uočava namjera sebepredanja koja počiva na unošenju sebe u žrtvu.[161] Dakle, prinos darova nikako ne bi trebao ostati samo na vanjskom činu, nego, da bi imao vrijednost, treba postati i nutarnji, tj. osobni prinos.[162] To je u jednu ruku

---

[156] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 57.
[157] Prijevod preuzet iz: T. ŠAGI-BUNIĆ, *Povijest kršćanske literature, 1,* KS, Zagreb, 1998., 49. Drugi hrvatski prijevod vidi u: *Didaché. Klement Rimski: Pismo Korinćanima, Barnabina poslanica,* Verbum, Split, 2010.
[158] R. GUARDINI, *Sveti znakovi. Tumačenje kršćanskih simbola i gesta*, Verbum, Split, 2014., 55.
[159] Usp. M. DUBRUIEL, *Misa. Mali vodič za svakoga,* Verbum, Split, 2009., 42.
[160] T. SCHNITZLER, *O značenju mise*, KS, Zagreb, 2005. 83.
[161] Usp. *Isto*
[162] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 59.

i poziv da osvijestimo kako materijalna žrtva nema vrijednosti ako je bez duhovne žrtve, tj. bez predanja Bogu. (Usp; Ps 50, 18-19)[163]

Zatim slijedi molitva: „Molite braćo i sestre da moja i vaša žrtva bude ugodna Bogu Ocu svemogućemu.“, na što narod ustaje. Ova molitva je zapravo ostatak iz prošlih vremena kad je svećenik euharistijsku molitvu izgovarao tiho, pa se ovom molitvom opraštao od naroda preporučujući se u njihove molitve. Kada je još imala takvu svrhu, posebno se zamjeralo ovo razdvajanje „moja“ i „vaša“.[164] Danas je ta forma posljednji poziv i upozorenje da se svatko uključi u sveti čin koji slijedi.[165] Ono što je cilj svećenikovoga „Molite braćo…“ jest da svojim suslaviteljima dade do znanja kako mu je potreban njihov žar i podrška, jer ono što slijedi je toliko veliko da je potrebna cijela Crkva u tom trenu.[166] „… ono što slijedi tako je veliko i duboko da zahtijeva od svih posebnu sabranost i pažnju.“[167] To je poziv narodu da se ujedini u molitvi nad darovima sa svećenikom. Tom molitvom se zaključuje prvi dio euharistijske službe, tj. prinos darova i započinje euharistijska molitva.[168] Ona na zanimljiv način povezuje ovaj obred s euharistijskom molitvom.[169]

Darovna molitva je tako sastavljena da ističe čudesnu razmjenu naših i Božjih darova što je vidljivo npr. kod 20. nedjelje kroz godinu: „Primi, Gospodine, ove prinose kojima se ostvaruje tajanstvena razmjena naših i tvojih darova. Mi Tebi donosimo ono što si nam dao, a Ti nam u svom daru podaj sama sebe“.[170]

3.3.2. Darovna pjesma

Prinos darova se može izvesti uz pjesmu ili u tišini. Tišina nikako nije na odmet jer „sveta šutnja pomaže sabranosti“.[171] Ako shvaćamo da priprava darova nije tek vanjska radnja, nego bitan unutarnji događaj, shvaćamo i važnost sabranosti, pa i šutnje koja za

[163] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 119.
[164] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 60.
[165] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 120.
[166] Usp. V. DEVETAK, *Moj nedjeljni susret*, Biskupski ordinarijat u Đakovu, Đakovo, 1980., 26.
[167] V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 120.
[168] Usp. S. FAMOSO, *Vodič kroz obnovljenu misu*, KS, Zagreb, 1969., 79.
[169] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 59.
[170] M. RUSAN – M. STEINER, *Izvor i vrhunac života*, FTI, Zagreb, 2005., 144.
[171] *Isto*, 142.

cilj ima sabranost.[172] „Time onda ta tišina nije puko čekanje dok se nešto izvana ne učini, već nutarnji proces koji odgovara vanjskom zbivanju – pripremanje nas samih za dar.“[173]

S druge strane, obred priprave darova može uvijek biti popraćen pjesmom, bilo procesije ili ne.[174] Ako se pjeva, nije potrebno čuti riječi koje svećenik izgovara prilikom tog obreda. Ako se pak ne pjeva, onda je prikladnije da svećenik glasno izgovara propisane molitve.[175] Prikladan tekst za darovnu pjesmu je puno teže naći u usporedbi s ostalim dijelovima mise. U svakom slučaju, pjesma bi se trebala odnositi na ono što se čini, jer pjesma općenito ima ulogu usmjeravati na trenutni čin. Dakle, prikladnije je da bude euharistijska, nego da tematikom prati liturgijsko vrijeme ili posebne okolnosti.[176] Pjesma je k tome i jedan način na koji će se sva srca sliti i ujediniti u istu molitvu: „Evo, dajemo ti sve!“[177]

3.4. Geste

3.4.1. Geste predsjedatelja slavlja pri pripravi darova

Obred priprave darova počinje tako da poslužitelj najprije donosi kalež s pliticom i hostijom, pokrivene palom, velom i korporalom, a kasnije i ampulice s vodom i vinom.[178] Predsjedatelj najprije iz ruku službenika prima pliticu s kruhom, a zatim kalež s vinom.[179] Prema starom misalu najprije se otkrivao kalež, zatim hostije, a onda se objema rukama uzdizala patena s hostijom prateći to podizanjem očiju,[180] jer se pretpostavljalo da božanstvo prebiva u nebu, stoga, kad mu se upućuju molitve, oči su prirodno usmjerene prema njemu. (Iv 11, 41)[181] Nakon podizanja, ciborij i kalež su se

[172] Usp. J. RATZINGER, *Duh liturgije*, Verbum, Split, 2015., 205.
[173] *Isto*, 205.-206.
[174] Usp. *Opća uredba Rimskog misala*, br. 74.
[175] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 117.
[176] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 57.
[177] Usp. V. DEVETAK, *Moj nedjeljni susret*, Biskupski ordinarijat u Đakovu, Đakovo, 1980., 13.
[178] Usp. D. HREN, *Obred svete mise*, Nadbiskupski duhovni stol Zagreb, Zagreb, 1965., 24.
[179] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 117.
[180] Usp. D. HREN, *Obred svete mise*, Nadbiskupski duhovni stol Zagreb, Zagreb, 1965., 21.
[181] Usp. D. KNIEWALD, *Liturgika*, Zagreb, 1937., 112.

ponovno pokrivali. Također se prema starom misalu u obredu prinosa darova činio križ patenom i hostijom te kaležom iznad tjelesnika.[182]

Prije darovne molitve predsjedatelj pere ruke.[183] Svrha ove geste jest pokornički čin, tzv. higijena duše prije nego počne najvažniji dio euharistije.[184] Takvo shvaćanje ove geste je došlo iz davne prošlosti kad je običaj bio oprati ruke prije pristupanja nekoj uzvišenoj osobi, ali i od Židova koji su čak cijelo tijelo prali prije bogoslužnog čina.[185] U početku je pranje ruku u euharistiji bio praktičan čin zbog primanja raznih darova koje su vjernici donosili. S vremenom dobiva duhovno značenje, te riječi molitve uzete iz psalma koje vidljivo ističu poprimljeni simbolizam, a to je unutarnje čišćenje.[186] Većinom se ta molitva izgovara tiho, iako nije isključena mogućnost i naglas je izgovarati.[187] I opća uredba Rimskog misala upućuje na isti simbolizam riječima: „Zatim svećenik opere ruke pokraj oltara, čime se očituje želja za unutarnjim očišćenjem.“[188] Kako bi se simbolika sačuvala, za tu je gestu potreban vrč i praonik te ručnik koji vizualno govori o pranju.[189] Ruke se peru s desne strane oltara.[190] Nadalje, istu tvrdnju o simbolizmu obreda nalazimo i kod sv. Ćirila koji u svojoj katehezi tvrdi: „Vidjeli ste đakona koji donosi vodu, da bi biskup i prezbiter koji su oko stola Gospodnjega oprali ruke. Voda nije trebala zbog tjelesne nečistoće, jer ulazeći u crkvu nije imao nikakve tjelesne prljavštine. Nego, oprati se znači da je potrebno da se operemo od svakoga grijeha i nedjela.“[191] Takvu vrstu obrednog pranja (kao znak duhovnog čišćenja) nalazimo u gotovo svim religijama, čemu su dokaz fontane i zdenci ispred hramova.[192]

Pranje ruku (koje je po sebi propisano) neki svećenici na svoju ruku izostavljaju,[193] a i inače je bilo i glasova da se ova gesta izbaci. Jedna od nelogičnosti je

[182] Usp. D. HREN, *Obred svete mise*, Nadbiskupski duhovni stol Zagreb, Zagreb, 1965., 22.
[183] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 53.
[184] Usp. T. SCHNITZLER, *O značenju mise*, KS, Zagreb, 2005. 87.
[185] Usp. Z. PAŽIN, *Osnove liturgike*, Đakovo, 2013., 116.
[186] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 59.
[187] Usp. I. ŠAŠKO, *Liturgijski simbolički govor*, GK, Zagreb, 2004., 163.
[188] *Isto*, 162.
[189] Usp. *Isto*, 164.
[190] Usp. D. HREN, *Obred svete mise*, Nadbiskupski duhovni stol Zagreb, Zagreb, 1965., 23.
[191] I. ŠAŠKO, *Liturgijski simbolički govor*, GK, Zagreb, 2004., 163.
[192] Usp. *Isto*
[193] Naravno da svećenik ne bi smio u redu mise ništa mijenjati, nego vjerno obdržavati liturgijske propise, jer se ne radi o njegovu privatnom slavlju.

što ruke pere samo svećenik, a što je pritom s ostatkom zajednice?[194] Nadalje, neki smatraju da bi se trebao ukinuti jer je, po svojoj svrsi, duplikat pokajničkog čina iz uvodnih obreda.[195] Obred pranja ruku je dugo vremena prethodio pripravi darova.[196] Neki autori smatraju da bi bilo prikladnije smjestiti ovaj obred na početak mise, pogotovo zbog njegovog simboličnog značenja. Ovaj obred je također izobličen time što se s par kaplji vode peru samo vrhovi prstiju.[197] „Da bi obred bio govorljiv, treba ga vršiti na doličan način. Ne smije se svesti na polijevanje prstiju, već treba biti simboličko, ali – baš zato – istinsko pranje ruku.“[198]

3.4.2. Stav puka

Puk za vrijeme priprave darova sjedi jer sjedenje služi sabranosti, da čovjek mogne uroniti u sebe, u svoju nutrinu i odande donijeti dar Bogu.[199]

Kako je i prije praksa nalagala, hvalevrijedno je da vjernici sami prinose kruh i vino u procesiji, pružajući ih đakonu ili svećeniku koji ih stavljaju na oltar uz određene riječi i molitve.[200] Naime, ranije je procesijom, u kojoj se darovi kruha i vina donose na oltar, započinjala euharistijska liturgija.[201] Ona ima svoju simboliku: stvorenja na putu prema Kristu da bi bili preobraženi.[202] Procesija je najčešće popraćena pjevanjem jer je to najbolji način stvaranja potrebne atmosfere hvale i radosti. Pritom je najprikladnije da pjesma izražava bit samoga obreda. Prikladnije je nošenje darova bilo povjeriti odraslima nego djeci.[203] Zanimljivo je da je u starom obredu bilo propisano da najprije pristupaju muškarci, pa onda žene, te da se kruh donosi u bijeloj tkanini ili pletenoj košari.[204] Da se danas zadržala tradicija procesije, javili bi se neki problemi, jer bi vjerojatno svaki vjernik

[194] Usp. T. SCHNITZLER, *O značenju mise*, KS, Zagreb, 2005. 88.
[195] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 59.
[196] Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993., 163.
[197] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 59.
[198] I. ŠAŠKO, *Liturgijski simbolički govor*, GK, Zagreb, 2004., 164.
[199] Usp. J. RATZINGER, *Duh liturgije*, Verbum, Split, 2015., 192.-193.
[200] Usp. M. RUSAN – M. STEINER, *Izvor i vrhunac života*, FTI, Zagreb, 2005., 141.
[201] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 46.
[202] Usp. *Isto*, 115.
[203] Usp. *Isto*, 115.-116.
[204] Usp. J. A. JUNGMANN, *The Mass of Roman Rite: Its origins and development (Missarum Sollemnia)*, Vol. 2, Bonn, 1962., 9.

sebi nosio hostiju, što bi bilo neprikladno jer bi proturječilo zajedništvu koje je naglašeno u ovom obredu.[205]

4. DUHOVNE ŽRTVE VJERNIKA U EUHARISTIJSKOJ ŽRTVI

4.1. Žrtveni karakter priprave darova

„Što znači žrtva? Žrtva je dar. Točnije rečeno, darivanje Bogu ili ljudima sama sebe ili svojih sposobnosti ili stvari koje nam pripadaju ili imamo na njih pravo.“[206] „Žrtva je čin kojim se odričemo nekog zemaljskog dobra i prinosimo ga Bogu u želji da time Boga častimo.“[207] Ako uzmemo ove definicije u obzir, vidimo da već sam obred priprave darova, iako još nije žrtva, možemo promatrati pod vidom žrtve.[208] Tu je također i definicija: „Žrtvovati znači predati, dati nekome od onoga što bi samom čovjeku bilo potrebno, odreći se nečega iz ljubavi prema Bogu.“[209] Naime, čovjek u žrtvi prikazuje samoga sebe – upravo ono što mora učiniti pri pripravi darova. Žrtva/prinos darova je samo zamjena za prikazanje samoga sebe Bogu. Njihova svrha je samo da nas sjedini s Bogom. Po tom prinosu mi postajemo otajstveno jedno s njim – on glava, a mi tijelo. Budući da smo tako jedno s njim, on je zapravo na križu sve nas prikazao svome Ocu, a na svetoj misi mi se suprikazujemo s njim. (usp. LG 11) Tako se gubi vremenska komponenta. No, moramo biti svjesni da naše sužrtvovanje ne čini Isusovu žrtvu vrjednijom, nego je on samo htio nama omogućiti da surađujemo u svome spasenju.[210]

Ali opasnost je da se počne gledati na ovaj dio kao da se već ovdje događa kultna žrtva, što je uvelike preuranjeno.[211] Prinos darova se lako pogrešno protumači kao žrtva, ali to još nije ona Kristova žrtva, to još nije posadašnjenje Golgote. To je tek priprava

[205] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 116.
[206] T. SCHNITZLER, *O značenju mise*, KS, Zagreb, 2005. 80.
[207] M. RUSAN – M. STEINER, *Izvor i vrhunac života*, FTI, Zagreb, 2005., 102.
[208] Usp. *Isto*
[209] Usp. Z. LINIĆ, *Da radost vaša bude potpuna. Sakramenti – znakovi Isusove trajne i vjerne blizine i ljubavi*, GK, Zagreb, 2008., 111.
[210] Usp. M. RUSAN – M. STEINER, *Izvor i vrhunac života*, FTI, Zagreb, 2005., 102.-103.
[211] Usp. A. ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993., 161.

svete gozbe. Tako da se ovdje radi o tome da je žrtva prisutna samo u pogledu darivanja i doprinosa za svetu službu.[212]

Dosta su se vodile rasprave o tome koji je izraz prikladniji: *prinos (offerimus)* darova ili *priprava (praeparatio)* darova. Naime, svijest o tome da darovi na euharistiji ne ostaju samo na pripravi, već ih se i prinosi, vodi mišljenju kako je prikladniji izraz *prinos* darova. Osim toga, izrazom *priprava* se ne ističe novost koju taj obred donosi, a to je Kristova stvarna prisutnost, nego ostaje tek na nekoj nakani. Iz tog razloga ni u misalu ne nalazimo taj izraz, osim za pripravljanje oltara. U tom kontekstu, neki su tvrdili da odvajanjem priprave (prikazanja) darova od euharistijske molitve dovodi do opasnosti da se shvate dva prinosa: prinos kruha i vina, a onda prinos Kristova tijela i krvi.[213] Međutim, zbog netočnog tumačenja (kao preuranjeno prikazanje žrtve), naziv se mijenja u „priprava darova".[214] Naime, prikazanje ili prinos znači žrtvovanje, a u ovom obredu se još ne žrtvuje, nego se samo donose tvari za žrtvu. Također, još jedan razlog je da bi se izbjeglo upravo razdvajanje našeg prinosa od Kristova prinosa. Naime, misa je samo jedan prinos – Kristov – a mi sudjelujemo u tom prinosu prinoseći sami sebe.[215] Tek nakon konsekracije možemo govoriti o žrtvi, o prinosu.[216]

Prinos darova se najviše povezuje sa pričešću jer se u prinosu darova donose darovi na oltar, a u pričesti se natrag primaju, ali posvećeni.[217] No, osim s pričešću, tu je i snažna veza s čitanjem Božje Riječi. Priprava darova je prvi obred koji slijedi nakon čitanja Božje Riječi, pa se tu jasno vidi preseljenje s ambona, odakle se navješćuje Božja riječ, na oltar (žrtvenik, stol Gospodnji).[218] Nakon što je Bog nama govorio po čitanju Svetog Pisma, On sada traži naš odgovor. „Kao što daždi i sniježi s neba bez prestanka dok se zemlja ne natopi, oplodi i ozeleni, da bi dala sjeme sijaču i kruha za jelo, tako se i riječ koja iz mojih usta izlazi ne vraća k meni bez ploda, nego čini ono što sam htio i obistinjuje ono zbog čega je poslah." (Iz 55, 10-11) Ne nazivamo bez razloga euharistiju

[212] Usp. R. GUARDINI, *Razmatranja o svetoj misi*, Verbum, Split 2008., 42.
[213] Usp. P. BAŠIĆ, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992., 54.-55.
[214] Usp. M. RUSAN – M. STEINER, *Izvor i vrhunac života*, FTI, Zagreb, 2005., 141.
[215] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 108.
[216] Usp. A. ANTIĆ, *Euharistija. Krist na žrtvenicima u nama, među nama,* Crkva u svijetu, Split, 1982., 44.
[217] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 106.
[218] Usp. M. RUSAN – M. STEINER, *Izvor i vrhunac života*, FTI, Zagreb, 2005., 141.

najjačom molitvom, upravo stoga što se radi o svetom dijalogu: Bog govori, čovjek odgovara. Upravo na taj način se ostvaruje zajedništvo čovjeka i Boga.[219]

4.2. Sudjelovanje vjernika

U vrijeme procesionalnog donošenja darova bilo je nezamislivo da se i najmanja molitva izgovara na način da ju drugi ne bi čuli. Sve molitve su se izgovarale glasno, a i jezik je tada svima bio razumljiv.[220] U srednjem vijeku nastupa razdoblje isključivo latinskog jezika u liturgiji. To je bio prvi korak u gubljenju zajedničarskog ozračja obreda. Tada procesiju zamjenjuje skupljanje milostinje. Svećenik počinje tiho izgovarati neke molitve, ministranti su ti koji odgovaraju na svećenikove pozive i molitve, a jedini pjevači su pripadnici zbora. Puk sve manje i manje sudjeluje.[221] „Prvotna jednodušnost i jednostavnost počela je nestajati, potamnjela je dodavanjem novih nerazumljivih i kompliciranih obreda. (…) Euharistijsko slavlje izgledalo je kao nešto tajnovito što se odvija samo između Boga i svećenika, a puk je sve više ostajao po strani.“[222] Euharistijsko otajstvo je postalo otajstvo koje se smije tek izdaleka promatrati. To je bilo vrijeme kada su vjernici obavljali druge pobožnosti za vrijeme euharistije. Čak ni darove više nisu donosili. Obred prinosa darova je bio osiromašen još više kada su se tvari za žrtvu počele postavljati na oltar već prije samog početka svete mise. Od prijašnjih oblika obreda prinosa darova ostalo je samo u obredu ređenja svećenika (novoređenici prinose svijeću), posvete biskupa i kanonizacije svetaca.[223]

Tek Drugi Vatikanski Sabor obnavlja liturgiju i to na način da uz predsjedatelja i ostale službenike svi prisutni vjernici imaju svoju vlastitu funkciju i udio u euharistijskom slavlju. Zadaća vjernika je angažirati se čitavim svojim bićem u slavlje, poistovjetiti se sa svetim činom.[224] Sacrosanctum Concilium u broju 56 opominje pastire da vjernike u tu svrhu trebaju poučiti i pripraviti, oblikovati u njima liturgijski duh da bi znali kako trebaju prisustvovati cijeloj misi.[225]

---

[219] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 78.
[220] Usp. *Isto*, 106.
[221] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 106.
[222] *Isto*
[223] Usp. *Isto*, 106.-107.
[224] Usp. *Isto*, 30.-31.
[225] Usp. *Isto*, 100.

Obred prinosa darova najviše pokazuje pravo krštenih na sudjelovanje u euharistiji.[226] „Sveto pismo, tradicija, liturgija i učiteljstvo crkve potvrđuju istinu da je čitava Crkva (ili svekoliko mnoštvo vjernika) obilježena nekom svećeničkom službom za suprinošenje misne žrtve.“[227] Naime, vjernici po biljegu krštenja postaju svećenički narod, a to je itekako argument i razlog istinskog sudjelovanja u euharistijskom slavlju.[228] No, i u suprotnom je jednako: „U ovoj se aktivnoj moći vjernika kod prinošenja žrtve nalazi razlog 'kraljevskog svećeništva'…“[229] Sebepredanjem na euharistiji vjernici zapravo na najdostojniji način vrše svoje svećeništvo. (usp. LG 10)[230] „U euharistijskom slavlju laici nisu samo čitači, pjevači, službenici itd., u misi svaki vjernik, čitavi sveti Božji puk može, na neki način, raspolagati s Kristovim tijelom i krvlju. Krist prisutan pod prilikama kruha i vina stavlja se u naše ruke i svaki vjernik prinoseći žrtvu može reći: »Nebeski Oče, prinosim ti žrtvu tvoga Sina, a s njom i žrtvu svoga vlastitog života, …« Koje li časti, koje li uzvišene službe!“[231] Osim toga, ovaj obred izražava funkcionalnost i djelatnost puka i na taj način puk postaje svjestan da je stvarni sudionik.[232]

Narod snagom općeg svećeništva zajedno sa svećenikom prinosi svoje duhovne žrtve u obliku kruha i vina. (usp. LG 11)[233] Andrija Antić je to lijepo rekao:

> „Jer kršteni po preporodu i pomazanju Duha Svetoga posvećuju da budu duhovni dom i sveto svećenstvo, da svim djelima kršćanina prinose duhovne žrtve… Zato neka svi Kristovi učenici… prikazuju sebe kao živu, svetu, Bogu ugodnu žrtvu. Opće svećeništvo i ministerijalno ili hijerarhijsko svećeništvo, premda se između sebe razlikuju bitno a ne samo po stupnju, ipak su u međusobnom odnosu…“[234]

Bitna razlika je u tome što se ministerijalno svećeništvo prima isključivo sakramentom svetog reda, dok se opće prima već krštenjem.[235] Naime, Krist je htio da se u njegovu narodu očituje „vidljiva glava“. Zato Krist uzima neke iz kršćanskog puka, koji su već po krštenju svećenici, i daje im posebnu ulogu, preko posebnog sakramenta,

---

[226] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 106.
[227] A. ANTIĆ, *Euharistija. Krist na žrtvenicima u nama, među nama,* Crkva u svijetu, Split, 1982., 51.
[228] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 33.
[229] A. ANTIĆ, *Euharistija. Krist na žrtvenicima u nama, među nama,* Crkva u svijetu, Split, 1982., 54.
[230] Usp. V. DEVETAK, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974., 160.
[231] *Isto*
[232] Usp. *Isto,* 114.
[233] Usp. A. ANTIĆ, *Euharistija. Krist na žrtvenicima u nama, među nama,* Crkva u svijetu, Split, 1982., 53.
[234] *Isto*
[235] Usp. *Isto,* 54.

sakramenta svetoga reda. Oni imaju udjela u autoritetu po kojem Krist čini da njegovo Tijelo raste, razvija se i po kojem on upravlja svojim Tijelom. Takvi kršćani su opečaćeni posebnim znakom koji ih čini sličnima Kristu svećeniku tako da mogu djelovati u Tijelu Crkve kao predstavnici njegove Glave.[236] Evo kako to Sabor tumači u PO 2:

„A prezbiterskom službom duhovna žrtva vjernika u sjedinjenju sa žrtvom Krista, jedinog Posrednika, dolazi do punine i prikazuje se preko ruku svećenika u ime cijele Crkve u Euharistiji... a svrha je (svećeničkog) služenja da 'se cijeli okupljeni grad, to jest skup i društvo svetih, prikaže Bogu kao sveopća žrtva po Velikom svećeniku koji je samog sebe u svojoj Muci prikazao za nas da mognemo biti tijelo tako uzvišene Glave'".

Stoga možemo reći da liturgija ima dvije razine: svećeničke čine Tijela Kristova (laici) i svećeničke čine Glave u Tijelu Kristovu (svećenici). No, ovi čini nisu odijeljeni, nego su zajedno jedan svećenički čin, tj. dvije pojave istoga svećeništva. Ne nadmeću se međusobno, nego se nadopunjuju.[237]

[236] Usp. Z. PAŽIN, *Osnove liturgike*, Đakovo, 2013., 93.-94.
[237] Usp. *Isto*, 97.

ZAKLJUČAK

Na kraju ovog rada može se zaključiti da premda se starozavjetni i novozavjetni obred priprave darova i žrtva razlikuju, oba zavjeta zahtijevaju i u konačnici upućuju na ispravnost stava prilikom izvršavanja obreda kao najbitniju komponentu. Prema tome, duhovnoj strani žrtve materijalna strana mora biti samo izvanjsko očitovanje. U Starom zavjetu se do te spoznaje došlo po prorocima sužanjstvu u Babilonu, a u Novome po Isusovoj kritici farizejima i samom njegovu prinošenju žrtve koja je uzor svim daljnjim žrtvama, a dopuna svim prethodnim, starozavjetnim žrtvama.

Nadalje smo prikazali kako se obred razvijao kroz povijest. Zanimljivo je kako iz jednostavnosti prve Crkve, koja je težila zajedništvu i sudjelovanju svakog člana više nego kroz svu povijest koja je uslijedila, ipak proizlazi i jedna negativnost, a to je nadmetanje tko će više i bolje donijeti. To je bio jedan ekstrem iz kojega je Pavao morao izvlačiti zajednicu, no izgleda da je to postepeno odvelo u drugi ekstrem koji je danas prisutan. Naime, danas svećenik obavlja sve u ime puka, a puk daje samo novac za siromašne, ne znajući da se njih itekako tiče i ono što se taj tren događa na oltaru. S druge strane, misal pape Pija V. također je pomalo otišao u ekstrem s mnogobrojnim nepotrebnim gestama koje previše naglašavaju materijalni aspekt, dok zapostavljaju duhovni. Stoga je Drugi vatikanski koncil u svojoj reformi pažnju preusmjerio na ono bitnije, a to je duhovni aspekt, duhovna žrtva, duhovni prinos i time napravio preokret u ovom obredu vrativši ga na izvore.

Obred priprave darova, iako kratko traje i ne izgleda toliko važno kada se sveta misa sagleda u cjelini, ima veliki značaj, jer je uvjet najvažnijemu u svetoj misi, a to je žrtva. Možemo zaključiti kako je svaki dio obreda pomno osmišljen te nosi nekakvu simboliku: kruh predstavlja život jer je nastao ulaganjem ljudskog napora, ali i samoga Krista jer je čovjeku neophodan za život kao i Krist. Vino predstavlja Krista koji je dao istisnuti život iz sebe kako bi dao radost i spasenje drugima. Gesta ulijevanja vode u vino podsjeća na izvor koji je potekao iz Kristova boka na križu, ali i hipostatsku uniju. Važno je napomenuti da to što se danas od strane puka sakupljaju drugi darovi, a ne ovi simbolični, nipošto ne remeti snažno duhovno značenje geste darivanja, jer i to je izvanjski znak unutarnje, duhovne žrtve vjernika. Upravo zato je za ovaj obred predviđen sjedeći stav, zbog sabranosti koja je ključna za sebepredanje, no svakako kao preporuka

ostaje i procesija u kojoj vjernici sami donose darove na oltar, jer i to kao izvanjski znak pomaže vjernicima da budu svjesni toga što se događa.

Važno je zamijetiti razliku između izraza „prinos“ i „priprava“ darova. Izraz „prinos“ mogao bi dovesti do krivog shvaćanja ovog obreda kao preuranjenog žrtvovanja, dok se ovdje radi tek o pripravljanju žrtve, stoga je prikladniji izraz „priprava“ darova. Naposljetku, ono što se očekuje od svakog kršćanina tijekom ovog obreda je sužrtvovanje s Kristom. Kršćanska svetost nije u nekoj moralnoj savršenosti, nego u prianjanju uz Boga što se ostvaruje prinosom samoga sebe. Tako se kršćanska svetost nužno prikazuje u kultnom kontekstu. Drugi vatikanski koncil je jasno dao do znanja kako čovjek ne bi trebao tražiti izvan sebe što će Bogu žrtvovati, već prinositi ono što jest, koliko god to nesavršeno bilo. Svaka žrtva iziskuje smrt, a ovdje je to sinonim za odricanje od sebe i podređivanje cijeloga sebe Božjoj volji. Kršćanin raste u svetosti time što svakodnevno prikazuje svoj život Bogu, i to je pravo bogoštovlje. Kad bismo ispravno prinosili sve što jesmo, što imamo, što želimo, zračili bismo predanjem jer bismo imali ispravnu molitvu i odnos s Bogom.

LITERATURA

ADAM, Adolf, *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993.

ANTIĆ, Ante, *Euharistija. Krist na žrtvenicima u nama, među nama*, Crkva u svijetu, Split, 1982.

BAŠIĆ, Petar, *Slaviti euharistiju po misalu Pavla Šestoga*, Provincijalat franjevaca trećoredaca, Zagreb, 1992.

BROWN, Raymond Edward i sur., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, KS, Zagreb, 1993.

Časoslov Rimskog obreda, 2, KS, Zagreb 1984.

DEVETAK, Vojko, *Moj nedjeljni susret*, Biskupski ordinarijat u Đakovu, Đakovo, 1980.

DEVETAK, Vojko, *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, KS, Zagreb, 1974.

DRANE, John, *Uvod u Stari zavjet*, Bibliotheca Flaciana, Zagreb, 2009.

Drugi vatikanski koncil. Dokumenti, KS, Zagreb, 2008.

DUBRUIEL, Michael, *Misa. Mali vodič za svakoga*, Verbum, Split, 2009.

Enciklopedijski teološki rječnik, priredio Aldo Starić, KS, Zagreb, 2009.

FAMOSO, Salvatore, *Vodič kroz obnovljenu misu*, KS, Zagreb, 1969.

GUARDINI, Romano, *Razmatranja o svetoj misi*, Verbum, Split, 2008.

GUARDINI, Romano, *Sveti znakovi. Tumačenje kršćanskih simbola i gesta*, Verbum, Split, 2014.

HREN, Dragutin, *Obred svete mise*, Nadbiskupski duhovni stol Zagreb, Zagreb, 1965.

Hrvatska opća enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, prir. S. Ravlić Zagreb, 2009.

Hrvatski opći leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, prir. M. Klemenčić, Zagreb, 2012.

JUNGMANN, Josef Andreas, *The Mass of Roman Rite: Its origins and development (Missarum Sollemnia)*, Bonn, 1962.

KNIEWALD, Dragutin, *Liturgika*, Zagreb, 1937.

LINIĆ, Zvjezdan, *Da radost vaša bude potpuna. Sakramenti – znakovi Isusove trajne i vjerne blizine i ljubavi*, GK, Zagreb, 2008.

Opća uredba Rimskog misala, KS, Zagreb, 2006.

PAPA FRANJO, *Sakramenti. Lanac milosti*, Verbum, Split, 2014.

PAŽIN, Zvonko, *Laici u bogoslužju*, u: Vjesnik, 46.(121.)1993.

PAŽIN, Zvonko, *Osnove liturgike*, Đakovo, 2013.

PAŽIN, Zvonko, *Prikupljanje darova u bogoslužju*, u: Vjesnik đakovačke i srijemske biskupije, 49.(1996.)4

PAŽIN, Zvonko, *Stari misal*, u: http://www.vjeraidjela.com/stari-misal/

PAŽIN, Zvonko, *Vino u bogoslužju*, u: Diacovensia 25 (2017.) 2

RADIĆ, Jure, *Misal za sve dane u godini*, Bogoslovna biblioteka, Makarska, 1967.

RATZINGER, Joseph, *Duh liturgije*, Verbum, Split, 2015.

RUSAN, Mato – STEINER, Marijan, *Izvor i vrhunac života,* FTI, Zagreb, 2005.

SCHNITZLER, Theodor, *O značenju mise*, KS, Zagreb, 2005.

STEINER, Marijan, *Govor kršćanskih simbola*, FTI, Zagreb, 2009.

Suvremena katolička enciklopedija, prir. M. Glazier i M. K. Hellwig, Marjan tisak, Split, 2005.

ŠAGI-BUNIĆ, Tomislav, *Povijest kršćanske literature, 1*, KS, Zagreb, 1998.

ŠAŠKO, Ivan, *Liturgijski simbolički govor*, GK, Zagreb, 2004.

TOMIĆ, Celestin, *Tajna vjere*, Provincijalat franjevaca konventualaca, Zagreb, 1981.

Vazmeno predslovlje V, *Nedjeljni i blagdanski misal za narod. Godina ABC*, KS, Zagreb, 2002.